

EDITORIAL

Anar a les arrels, requisit per al canvi

Rafael Grasa
President de l'ICIP

Aquesta tardor s'estan produint importants reunions internacionals de les quals sortiran compromisos importants de futur o, almenys, decisions cabdals per als diversos noms de la pau (justícia, benestar, desigualtat) i per als seus instruments (coalicions i campanyes, moviments i actors diversos, organismes internacionals, programes de recerca, entre d'altres), tot fent referència als títols de les declaracions de l'ICIP, en ocasió del Dia Internacional de la Pau de 2009 i 2010 (vegeu www.icip.cat).

Algunes tenen dates i objectius clars, d'altres són més concretes, en implicar decisions que s'han de prendre – o s'haurien de prendre- durant el 2011 i per a les que existeixen procediments de consultes o trobades poc formals. Entre les primeres, les que tenen agenda i dates formals, cal destacar la cimera ja realitzada en ocasió de l'Assemblea General de Nacions Unides, sobre

els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM) i la trobada de l'OTAN del mes de novembre, que adoptarà un nou concepte estratègic per a la propera dècada, un cop més sense reformar el tractat fundacional.

Entre les trobades i decisions amb agenda i data inconcreta, el paper d'Estats Units i d'Europa en les negociacions entre Israel i Palestina (a punt de fracassar en els formats convencionals dels darrers anys), o tot el relatiu al futur d'Iraq i del complex geopolític anomenat Afpak, Afganistan i Pakistan, sense oblidar la crisi financera i econòmica.

En tots els casos, el pronòstic no és optimista: sovintegen els grisos i fins i tot una dosi considerable de negre. M'atreveixo a emfatitzar una raó, vinculada amb l'incompliment de la regla d'or de la investigació per a la pau: anar sempre a les arrels, ser radicals, diferenciar –en parlar de causes- entre causes últimes o estructurals, acceleradors i desencadenants. Altrament dit, les eventuals solucions pequen de no anar a les arrels, de no ser radicals, almenys en el diagnòstic; es queden en els desencadenants o, com a molt, en els acceleradors. Una cosa és acceptar que, en molts casos, el realisme derivat de les possibilitats obliguin a tractaments perllongats per a les causes estructurals, per a les arrels; altra de ben diferents que aquestes no es contemplin.

Un bon exemple, al que l'ICIP s'ha compromès a dedicar (Dia Internacional de la Pau de 2009) una atenció especial, és el dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM), gestats primer al Comitè d'Ajut al Desenvolupament de l'OCDE, adoptats solemnement a la Cimera específica de Nacions Unides de l'any 2000 i, reblats després de dos avaluacions parcials del seu estat, el 2005 i el 2010.

Com sempre s'ha dit, els ODM tot i no recollir més que una part dels compromisos internacionals sorgits durant dècades d'organismes internacionals i cimeres especialitzades, tenien una especial significació: podien llegir-se com un pacte entre els enfocaments neoliberal de gestió marcada simplement pels resultats i les aproximacions socialdemòcrates inspirades en el benestar i el desenvolupament humà, permetien establir coalicions àmplies – amb actors privats i públics-, oferien una bateria de concrecions i possibilitats de seguiment i mesura inèdites fins al moment (objectius, finalitats i subfinalitats per a cadascun d'ells, indicadors d'assoliment clarament definits i compromisos temporals precisos) i, a més, permetien disposar per primer cop d'un relat i d'un marc de referència (en el sentit popularitzat per Lakoff) unitari, amb rituals i simbolismes potents, de fàcil comprensió i fins i tot atractius per als mitjans de comunicació. Tanmateix, després de l'Informe, sembla clar que, tot i que matemàticament encara no és totalment cert, no s'acompliran de forma global els ODM i, per tant, no s'eradicaran els problemes, començant per la pobresa.

La raó: mala comprensió de les causes, per una banda; incoherències en les polítiques i instruments, per l'altra. Els ODM van prestar gran atenció a fets sobre la pobresa, a la fallida de les capacitats, per emfatitzar que tenen solució i relativament fàcil, però, en no anar a les arrels (la desigualtat, l'exclusió, basada en regles del sistema internacional i també en condicions i polítiques nacionals), res no ens diuen sobre perquè allò que es pot resoldre, persisteix. Fins i tot un informe recent d'UNRISD s'ha atrevit a dir-ho: massa atenció a mesurar les coses de

què les persones estan mancades i poca comprensió de les raons per les quals justament ho estan. A més, ni receptors ni donants se'ls creuen, els ODM, en el seu comportament pràctic. Els governs dels països del Sud, només s'ocupen del que realment afecta als seus pressupostos, a l'AOD, els esmenten i citen retòricament, és clar, però no els interioritzen; els donants, ja abans de la crisi, ho han reflectit poc en el volum i composició del seu AOD (una dada, en els quatre sectors prioritaris previst a l'objectiu 8, el volum conjunt d'AO ha passat del 2001-2003 al 2006-2008, de 10,4% de l'ajut a només el 10,9%). Res tampoc dels 40.000 a 60.000 milions de dòlars addicionals que el Banc Mundial calculà l'any 2000 que serien necessaris per assolir els ODM.

D'altra banda, el drenatge global de fons del Sud al Nord, continua sent una realitat, des dels anys vuitanta: el promig de transferències nets de recursos financers a les regions amb ingressos baixos en el període 2000-2008 és de -534.000 milions de dòlars, amb dades negatives per a totes les regions!

Curt i ras: l'anàlisi científica no deixa gaire lloc per als dubtes, la naturalesa de les relacions Sud-Nord continua sent predatòria i una relació predatòria pot ser parcialment compensada amb donacions i caritat, però no resolta, transformada.

Necessitem bones anàlisis, radicals en la determinació de les causes, per bastir bons instruments, per als ODM, per al conflicte palestino-israeli, per al futur de l'OTAN o per a tenir esperances a Irak, Afagnistan i Pakistan. Que s'apliquin o no dependrà de la voluntat política. Siguem radicals i anem a les causes, demanem el possible i fem-lo probable!.

SUMARI

EDITORIAL	1	ENTREVISTA	13
EN PROFUNDITAT	2	TRIBUNA	15
INTRODUCCIÓ	3	Una victòria pírrica contra la indústria corsària del segle XXI al Consell de Drets Humans de les Nacions Unides?	15
ARTICLES CENTRALS	4	Convergència de l'ecologisme i l'antimilitarisme. Metabolisme, geopolítica i antiooperació.....	17
Límits i reptes de la mobilització ciutadana per la pau al País Basc.....	4	RECOMANEM	18
Utilitat i contradiccions dels observadors i observadores de drets humans a Chiapas.....	5	ACTUALITAT	22
Recuperant l'esperit de la solidaritat "real"	6	Notícies de l'ICIP	22
La sociedad civil y las víctimas como sujetos de derechos en el proceso de transición peruano	7	Notícies del món.....	23
La Campaña del penediment, 3 anys més tard. Reptes i lliçons per al futur	8		
Sáharacciones y movimiento solidario con el Sáhara Occidental	10		
PER SABER-NE MÉS	11		

EN PROFUNDITAT

INTRODUCCIÓ

Societat civil i conflictes: Molts móns i molts matisos

Aida Guillén

Directora gerent de l'Institut de Drets Humans de Catalunya

Javier Alcalde

Tècnic de recerca de l'ICIP

Aquest número de la revista Per la Pau – Peace in Progress tracta dels diferents rols que adopta (o hauria d'adoptar) la societat civil en les diferents fases dels conflictes. Entenem aquesta societat civil d'una forma plural, tant a nivell geogràfic com a nivell de les pròpies organitzacions, és a dir: molt més que no pas les ONG dels països del Nord. La societat civil la formen les entitats, les associacions, però també els mitjans de comunicació, els sindicats, el món acadèmic i la ciutadania no organitzada. La influència o el paper de tots aquests actors en un conflicte determinat es pot produir en totes les seves fases, des de la seva preparació i desenvolupament de la fase armada, fins la reconstrucció, els processos de pau o la consolidació de la pau, entre d'altres.

Des d'aquesta perspectiva, els articles que hem seleccionat volen ser representatius de diferents visions de les potencialitats d'aquesta societat civil plural, però també dels límits de la cooperació i de l'activisme en aquests contextos. Es tracta, doncs, de perspectives crítiques, que, com ja avança en Rafael Grasa a l'editorial, volen anar a les arrels, intentant diagnosticar les causes estructurals per tal d'extreure lliçons que ens permetin desenvolupar un millor i més eficaç treball en el terreny i a casa nostra.

Un dels aspectes recurrents en les diferents perspectives que us presentem és la necessitat de reconciliació social, sovint la gran assignatura pendent. Cal reivindicar el paper actiu de la ciutadania en totes les fases del conflicte, perquè sense mobilització social no hi haurà oportunitats per transformar positivament els conflictes. Els casos de Perú, Geòrgia o del País Basc en són bons exemples.

I és que quan pensem en el conflicte basc, sovint ens oblidem d'un factor important. Com diu el Paul Rios l'opinió majoritària de la ciutadania contra la violència i a favor del diàleg ha estat una constant les darreres dècades, visible en entitats com Elkarrri o Gesto por la Paz. Aquest potencial, però, troba els seus límits quan els partits polítics fan seu el discurs que defensen les organitzacions de la societat civil, quan aquesta ha d'adoptar un rol secundari en alguns contextos (com el de negociació directa entre les parts) o quan cal superar el desànim després d'un moment on s'han trencat les esperances que havíem dipositat en un procés de pau.

El cas de Chiapas també ens serveix per entendre aquests límits, tal i com ens explica l'Anaïs Franquesa. Lamentablement la presència de persones que fan d'observadores de drets humans segueix sent útil i necessària a l'estat mexicà, ja que té efectes dissuasius i evita agressions. Ara bé, caldria prevenir actituds que poden posar en risc a les comunitats locals. L'Anaïs ens ofereix algunes propostes, que passen per millorar la formació dels cooperants o per la presa de consciència de les conseqüències dels seus actes, recordant en tot moment que la seva estada serà curta, mentre que els membres de la comunitat s'hi quedaran.

Una altra proposta inclou reconèixer la importància de la lluita dels pobles indígenes. I és que sense les comunitats locals organitzades, construint autonomia i lluitant pels seus drets, la figura del cooperant perd el seu sentit. Una idea sobre la que insisteix a l'entrevista en Francesc Mateu. Així, de vegades comencem a construir edificis sense tenir en compte la gent que hi ha de viure quan el que hauríem de fer és treballar a partir de la ciutadania, que ha de tenir dret a definir el seu futur com vulgui. Es tracta, doncs, de reforçar la societat civil local, d'apoderar-la, fins i tot en un context com l'actual en el que tot i tenir una crisi econòmica molt a prop, el món no ha deixat de ser global, ans al contrari. Les accions concretes per disminuir les desigualtats les hem de situar, doncs, en aquest món global en el que ens ha tocat viure.

Un món global que requereix, per tant, d'una solidaritat també global. En la recerca d'aquest concepte, Manuel Tapial ens avisa dels perills que pot portar la relació entre les ONG i les anomenades missions de pau desenvolupades pels exèrcits. Ens recorda també la necessitat d'innovar el repertori d'activitats de la societat civil, mostrant, per exemple, les possibilitats de l'acció de la flotilla d'ajut a Gaza per conscienciar a la opinió pública internacional de la greu situació que viuen els drets humans en el conflicte israelo-palestí.

Alguns d'aquests temes els reprèn i els desenvolupa José Luis Gómez del Prado pel que fa, en concret, a la figura dels mercenaris. En altres paraules, a la utilització d'empreses militars i de seguretat privades a l'Iraq i l'Afganistan. Els riscos que comporten les activitats d'aquestes empreses militars i seguretat per a l'exercici dels drets humans els podem veure

al Consell dels Drets Humans de Nacions Unides. Des d'una de les tribunes d'aquest número, en José Luis ens avisa del necessari paper actiu de la societat civil per tal de fer front als interessos del sector de la seguretat, els quals sovint s'alineen en el sentit de les votacions dels estats occidentals (entre els quals s'inclou Espanya, membre del Consell de Drets Humans).

Dos activistes pels drets humans a Geòrgia ens endinsen en un terreny moral sovint poc considerat des de perspectives clàssiques de la societat civil. Com diuen Ucha Nanuashvili i Tea Topuria, demanar perdó no és fàcil, com tampoc no ho és acceptar unes disculpes. En aquests processos cal confiança i cal reconèixer les pròpies responsabilitats, tot i sabent (com admeten altres autors d'aquest monogràfic) que els resultats no vindran fins al mig o fins i tot el llarg termini.

Dèiem al començament d'aquesta presentació que el rol de la societat civil als conflictes és tot un món. O millor dit, són molts mons amb molts de matisos. Una idea que queda clara en la contribució de la Sonia Paredes sobre la violència política al Perú, que tot i desenvolupar-se principalment en les zones rurals del país, les dificultats pròpies de les organitzacions de víctimes es veuen augmentades pel fet que la majoria dels líders tinguin un perfil més aviat urbà.

I un context també molt particular és el que ens recorda el col·lectiu Sàharaccions, pel que fa a la difícil situació al Sàhara Occidental. Un tema que ens toca directament, degut al procés de descolonització de les colònies espanyoles que potser, com argumenten els autors, hauria de rebre una part més important de la nostra solidaritat.

Interessant finalment l'aportació que fa en David Llistar des de la segona tribuna d'aquest número, reflexionant sobre els aspectes que comparteixen els moviments pacifistes i antimilitaristes amb l'ecologisme. Potser hauríem d'integrar, com diu ell, els preceptes de la cultura de la pau en l'ecologisme i els preceptes ecologistes en el pacifisme, abraçant per exemple les tesis del decreixement biofísic com a condició necessària per a una pau positiva.

Esperem que les reflexions expressades en aquestes pàgines us inspiraran per desenvolupar un millor i més eficaç treball en la transformació dels conflictes i en la consecució de la pau, una pau que es troba en permanent progrés i de la qual la societat civil, en totes les seves manifestacions, hi ha de participar activament.

ARTICLES CENTRALS

Límits i reptes de la mobilització ciutadana per la pau al País Basc

Paul Rios

Coordinador de Lokarri

El País Basc viu un moment d'especial importància i transcendència. El 5 de setembre passat, ETA va anunciar la seva decisió de no cometre "accions armades ofensives". Alhora, l'esquerra *abertzale* representada per Batasuna, un partit prohibit a Espanya per l'acusació de ser a les ordres d'ETA, ha apostat per l'ús exclusiu de vies pacífiques, polítiques i democràtiques. La societat basca és a les portes d'un canvi que pot comportar la fi definitiva de la violència.

Ara, entre altres qüestions i problemes, ha començat un debat ideològic sobre els factors que han contribuït a crear aquesta oportunitat de pau. Cada sector ideològic intenta remarcar que ha estat la seva estratègia, la que ha permès de generar les condicions per al final de la violència. Per posar alguns exemples, el Govern considera que la persecució policial d'ETA i la il·legalització dels partits que hi eren propers han debilitat la capacitat d'acció fins a deixar-los sense cap alternativa a abandonar la violència. En canvi, l'esquerra *abertzale* representada per Batasuna subratlla que ha estat la lluita la que ha creat les condicions per aconseguir la independència mitjançant la mobilització popular.

Si mirem la història recent del País Basc, com a mínim els últims trenta anys, la conclusió pot ser ben diferent. Una constant que s'ha mantingut al llarg del temps ha estat l'opinió majoritària de la ciutadania contra la violència i a favor del diàleg. Aquest factor ha estat determinant per arribar al moment actual d'oportunitats.

Els anys 80, en un context de violència intensa, va néixer un moviment social de rebuig de la violència. L'organització Gesto por la Paz va portar als carrers una mobilització constant per denunciar els atemptats i reivindicar la defensa dels drets humans. Fins llavors, la voluntat majoritària de pau de la societat basca no tenia una expressió ciutadana i l'activitat de Gesto por la Paz va aconseguir fer visible aquesta reivindicació organitzant reunions silencioses a les poblacions i barris del País Basc després de cada mort relacionada amb el conflicte violent.

Durant els anys 90 va sorgir el moviment Elkarri, que al rebuig de la violència hi va afegir la promoció del diàleg com a via per assolir un acord polític que permetés articular una convivència democràtica i integradora. Aquesta defensa del diàleg, un terme tabú fins llavors, va impulsar l'aposta per definir el futur de la societat basca sobre la base d'uns consensos mínims. Les tres conferències de pau organitzades per aquest moviment social, l'última de les quals va tenir el suport de 120.000 persones, van representar experiències de diàleg i acord que reunien partits polítics, organitzacions socials i ciutadans.

Ambdós exemples reflexen nítidament la importància del moviment ciutadà al País Basc. D'una banda, van contribuir a que la ciutadania prengués la iniciativa i suplís les mancances que mostraven les estratègies polítiques. De l'altra, el seu caràcter transversal i plural, que els permetria acollir persones de les ideologies més diverses, va reforçar la cohesió social i, d'aquesta manera, evità que l'enfrontament es traslladés a la ciutadania.

El moviment ciutadà per la pau i el diàleg va topiar ben aviat amb un dels seus grans límits que, a la vegada, també representa una victòria. La immensa majoria de partits polítics va fer seu el discurs que defensaven les dues organitzacions socials. Les institucions mateixes, com ajuntaments o governs, van començar a convocar les seves pròpies mobilitzacions contra els atemptats d'ETA. Alhora, la pràctica totalitat dels partits polítics va integrar dins l'ideari la defensa del diàleg per millorar el marc de convivència.

El segon límit d'aquest moviment ciutadà es va fer patent durant el procés de pau de 2006. Tant les converses entre ETA i el govern com el diàleg polític es van portar a terme amb molta discreció, gairebé en secret, la qual cosa va impedir que la societat pogués fer un seguiment i una avaluació del seu desenvolupament. A més, després que la societat tingués un gran protagonisme en la creació de les condicions que van fer possible la pau, a l'hora de la veritat va ser relegada a un paper secundari, per no dir nul. També és veritat que els missatges transmesos pels responsables polítics van crear el miratge d'un procés de pau irreversible que va tranquil·litzar la ciutadania, malgrat que en va comportar la desmobilització.

El tercer límit va fer-se palès clarament després del fracàs del procés de pau. La societat va viure amb molta esperança aquella oportunitat, que es va transformar en frustració per la ruptura del procés l'any 2007. Amplis sectors socials que fins llavors havien estat molt participatius van arribar a la conclusió que, després de fer tot el possible per assolir la pau, no estava a les seves mans que els responsables polítics i ETA mateixa ho aconseguissin finalment. El resultat va ser el desistiment de gran part de la societat.

Ara que hi ha una possibilitat d'obrir un nou procés de pau, és important assumir aquests límits i aprendre de l'experiència passada. En primer lloc, els reptes no es limiten a la defensa de la pau i el diàleg. Tot i que s'assoleixi la fi de la violència, la reconciliació social serà la gran assignatura pendent i els moviments ciutadans poden aportar-hi la seva experiència teixint xarxes de convivència. En segon lloc, cal que es reivindiqui el paper actiu de la ciutadania en un futur procés de pau, tant en el seguiment i l'avaluació del seu desenvolupament com en l'obertura d'espais de participació i de decisió social. Finalment, no hi ha cap altra possibilitat que insistir. Sense mobilització social no hauria sorgit aquesta oportunitat i, segurament, sense mobilització social serà més complicat que aquesta vegada sigui, finalment, un èxit.

Utilitat i contradiccions dels observadors i observadores de drets humans a Chiapas

Anaïs Franquesa

Observadora a Chiapas al 2009. Membre de l'Observatori DESC i col·laboradora de l'IDHC

Del 30 d'Abril al 2 de Maig es va celebrar a Nova York la Conferència Internacional "Per un món lliure, just, pacífic, sostenible i lliure d'armes nuclears", una mena de Conferència Alternativa de la societat civil prèvia a la Conferència de Revisió del Tractat de No Proliferació Nuclear (TNP). Convocada per una llarga llista d'ONG, xarxes i campanyes (des de les nord-americanes *Peace Action* i *Nuclear Age Peace Foundation* fins a les històriques xarxes *Abolition 2000* o la *IPB*, passant per la britànica *CND*, el francès *Mouvement de la Paix* o el japonès *Gensuikyo*, entre altres) la Conferència volia cridar l'atenció sobre la idea, tantes vegades proclamada i mai complerta, d'eliminar les armes nuclears.

Sens dubte la Conferència alternativa es va veure afectada pel clima general d'expectació que envoltava la 8a Conferència de Revisió del TNP. D'una banda, el record amarg de la 7a Conferència (que es va celebrar el 2005 i va acabar sense cap acord) pesava. De l'altra, però, el nou clima global generat per la nova presidència dels Estats Units (que dona més importància a la creació de consensos, a una visió multilateral i a la cerca d'espais de confiança entre els diversos països i potències) així com el missatge d'Obama en favor d'un món sense armes nuclears. Tot plegat havia fet que es visqués la celebració de la cimera del TNP com una oportunitat més significativa per generar, ni que fos mínimament, algun avenç. Més enllà dels missatges, Obama havia 'preparat' la Cimera del TNP concretant algunes de les seves visions: organitzant una Cimera de Seguretat Nuclear (abordant el possible desviament d'armes nuclears cap a grups terroristes) i transformant la seva

doctrina de defensa, en rebaixar-ne el pes i dimensió que hi tenien les armes nuclears.

Tots aquests elements, per tant, confegien a la Conferència de Revisió del TNP una dimensió de dinamisme i expectació que, com deia, va acabar impulsant la mateixa Conferència Alternativa.

De fet, la simple celebració d'una Conferència de la societat civil ja va ser un clar reflex de tot això. No s'ha de confondre la presència de la societat civil –sempre possible d'alguna manera en les Conferències de Revisió del TNP– amb la força per a convocar i organitzar una Conferència alternativa de la societat civil, al marge de l'oficial. No sempre que hi ha hagut Conferència del TNP s'ha convocat una Conferència alternativa. La seva convocatòria, per tant, ja era un senyal del ressorgiment del clam anti-nuclear.

L'alta resposta de participació ciutadana també va ser un altre element que demostrava l'èxit de la iniciativa. Almenys, perquè les previsions dels organitzadors es van veure clarament superades. Prop de 1.000 persones d'arreu del món es van aplegar a la *Riverside Church* (una imponent església situada al Harlem, davant la riba del riu Hudson, que ha acollit

Recuperant l'esperit de la solidaritat “real”

Manuel Tapial

Activista

Durant els últims anys, ens hem anat acostumant a sentir parlar de macroagències de cooperació internacional, depenents de governs estatals o regionals, que acudeixen a socórrer la població civil cada vegada que veiem una catàstrofe a la televisió. Sempre, o gairebé, aquestes intervencions son executades per persones que, a part d'una llicenciatura, han fet màsters de cooperació internacional o similars; són els anomenats professionals del tercer sector.

Aquestes agències, com el concepte de les ONG tal com les coneixem, són relativament noves. Es creen als anys noranta i se les dota d'un marc legal que dóna cobertura a aquest tipus d'entitats amb l'objectiu, en el meu parer, de desactivar els moviments de solidaritat internacional que havien sorgit a l'abric dels processos revolucionaris d'Amèrica Llatina i que tenien un clar propòsit de militància.

Les persones que militem desinteressadament en l'àmbit de la solidaritat, amb petits projectes plens de tendresa, no podem passar per alt aquest tipus de cooperació, que veiem amb ulls crítics. Darrerament, hem vist que els cooperants i les agències esmentades anteriorment acompanyen els nostres soldats en missions bèl·liques a l'Afganistan o al Líban. No hi ha dubte que aquestes companyies fan que més d'un de nosaltres es pregunti quins són els veritables objectius de les accions que pretenen dur-se a terme a aquests llocs i si responen a una necessitat objectiva reclamada per la població autòctona.

Hi ha moltes campanyes sorgides de poblacions autòctones que reclamen la nostra atenció, però són molt poques les que troben eco als nostres països d'origen.

No és rar, per exemple, viatjar a Palestina i trobar-hi un recel creixent de la població, que reclama una vegada i una altra que als països on s'origina l'ajuda es treballi per canviar les polítiques dels seus governs envers el país ocupant, l'Israel. N'és un exemple clar la iniciativa de desenes d'ONG palestines l'any 2005, una crida a que organitzacions de tot el món se sumessin a la campanya Boicot, Desinversions i Sancions a Israel, que d'altra banda s'allunya molt del concepte humanitari i a la qual s'hi han sumat activament poques ONG. Pel contrari, a aquesta campanya s'hi han sumat universitats, artistes de prestigi reconegut i sindicats, entre d'altres, i fins i tot ha tingut com a conseqüència que Israel estudiï una llei que castigui totes les ONG que col·laborin amb la campanya amb la dissolució de les organitzacions i l'empresonament dels seus membres, a manera de represàlia contra una marea que creix dia rere dia a tot el món.

Un altre exemple n'és la crida de la població de Gaza a la ruptura del bloqueig per tots els mitjans, que ha desembocat en una marea de diverses flotilles que, amb aquest objectiu, acudiren des d'Europa. Cap de les grans ONG s'ha sumat a la iniciativa, però sí que ho han fet algunes persones a títol individual o en representació d'entitats petites.

Aquestes iniciatives, que sorgeixen de la població destinatària de la nostra cooperació, són propostes generalment incòmodes per als nostres governs i, segons sembla, també per a les citades grans ONG de caràcter humanitari. Generalment, són els sectors més compromesos políticament i amb capacitat de comprendre les dimensions de la crisi els que s'adhereixen a aquestes propostes, que pretenen atacar l'origen dels conflictes; en el cas palestí, l'ocupació.

És necessari donar un cop d'ull a la nostra història més recent per comprendre que aquestes iniciatives no son noves i

que la solidaritat que despertem entre nosaltres tampoc.

A tall d'exemple, es pot recordar que als anys vuitanta hi havia centenars de col·lectius de solidaritat amb els processos revolucionaris d'Amèrica Llatina que anualment organitzaven brigades de solidaritat. Generalment, les brigades estaven formades per metges que, plens de compromís polític i social, se n'anaven conscientment a la primera línia de front a socórrer els companys ferits. Així mateix, els mestres que participaven en aquestes brigades també van tenir un paper protagonista en l'alfabetització dels nuclis rurals.

Aquestes brigades responien a la sol·licitud de grups revolucionaris que es trobaven immersos en una batalla aferrissada contra les idees neoliberals procedents dels EUA, que posteriorment s'acabarien imposant amb el consegüent daltabaix social que acompanyà la contrarevolució. En aquella època, era impossible distingir el concepte de "cooperant" del d'"activista". Tots dos es fusionaven en compromís polític, en set de justícia social i, sobretot, en un esperit de companyonia amb els receptors de la solidaritat que permetia compartir en igualtat de condicions, sense el component paternalista que avui dia sembla dominar l'àmbit de la solidaritat.

Actualment, els poders fàctics ja s'han encarregat de diferenciar els dos conceptes d'una manera bàsica, entre bons i dolents. S'ha fet una diferència tendenciosa amb l'objectiu d'emmudir la dissidència social i política en el seu dret democràtic a manifestar-se davant del que es consideren injustícies de les quals els nostres governs són còmplices.

Els darrers esdeveniments de les aigües del Mediterrani, l'atac d'Israel a la Flotilla de la Llibertat que es dirigia a Gaza, es podrien emmarcar en un ressorgiment del compromís social i polític que ja es practicava des de molt abans de la professionalització de la solidaritat.

L'oportunitat que presenten les noves tecnologies, la comprensió d'altres realitats i el respecte per elles, i, sobretot, una coordinació efectiva de mínims entre diferents organitzacions d'Europa han permès que persones de tot el món coincideixin en accions, emparades en la legalitat internacional, que permeten posar de relleu el conflicte palestí i la seva vertadera naturalesa.

Es pot dir, sense exagerar, que la globalització de la solidaritat ha demostrat que, gràcies a quelcom de tan antic com els bons desitjos i la determinació ideològica, es pot canviar la realitat política de les regions més convulses del món per combatre la injustícia i les ideologies dominants que la sustenten.

La sociedad civil y las víctimas como sujetos de derechos en el proceso de transición peruano

Sonia Paredes

Investigadora del Centro Internacional de Justicia Internacional

La violencia política en el Perú se desarrolló principalmente en las zonas andinas y amazónicas del país, principalmente en las comunidades, caseríos y centros poblados rurales. Durante 20 años miles de peruanos y peruanas de estas comunidades vivieron una situación de miedo y desconfianza permanente, debido a la intensidad de la violencia y a la desprotección por parte del Estado frente a masivas violaciones a sus derechos fundamentales desde dos bandos enfrentados, los grupos subversivos y los agentes estatales. Las víctimas fueron básicamente campesinos pobres, que tenían el quechua u otras lenguas nativas como idioma materno y que se encontraban en las condiciones de mayor exclusión de toda la nación.

Frente a la impavidez del Estado que luego se convertiría en ofensiva contrasubversiva vulnerable de derechos, los familiares de las víctimas fueron encontrándose y organizándose con denuncias particulares sobre casos de asesinatos y ejecuciones extrajudiciales, y demandando información sobre el paradero de sus seres queridos. De esta manera, se formaron las primeras organizaciones de familiares compuestas principalmente por mujeres que buscaban a sus esposos, hijos, padres, detenidos o desaparecidos. La más importante y antigua de todas ellas es ANFASEP (Asociación Nacional de Familiares de Secuestrados, Detenidos y Desaparecidos del Perú).

ANFASEP, al igual que las demás organizaciones, buscó ser el canal de representación de los reclamos particulares de sus asociadas, logrando el respaldo de las organizaciones no gubernamentales (ONG) de derechos humanos, sobretodo ofreciendo apoyo legal para la búsqueda de desaparecidos. La alianza entre organizaciones de familiares y víctimas y las ONG de derechos humanos se fortalecería mucho más en los siguientes años del conflicto, sobre todo durante la represión política del régimen de Alberto Fujimori en la década de los 90.

Aunque es unánime el concepto de que las reparaciones deben ser implementadas por el Estado, por ser un derecho de las víctimas y una obligación del gobierno, las acciones de incidencia y propuestas de la sociedad civil han sido fundamentales para el logro de los avances en esta materia. Al tratarse de una medida que requiere de una gran voluntad política para su diseño y ejecución, el proceso de reparaciones siempre ha estado marcado por la activa participación de la sociedad civil, ya sean organizaciones de víctimas u ONG de derechos humanos, insistiendo, demandando, proponiendo. Los roles de ambos grupos han ido cambiando con el tiempo, pero se ha mantenido en la mayoría de casos el protagonismo de las víctimas, frente a una labor de asesoría y acompañamiento de las ONG. El rol de incidencia directa de las ONG ha estado acompañado por acciones de fortalecimiento a líderes y lideresas de dichas organizaciones, de tal manera que puedan además contar con capacidades suficientes para dirigir la incidencia y construir propuestas desde las bases.

A pesar de los esfuerzos de ambos grupos, el debilitamiento de las organizaciones de víctimas causado en la mayoría de casos por la frustración de una larga lucha, además del cambio generacional en las dirigencias de las organizaciones, fue casi inminente. Esto además se suma a que muchas de las organizaciones carecen de legitimidad en las zonas de mayor afectación, como han sido las comunidades campesinas y nativas. Muchos de los líderes y lideresas de víctimas tienen un perfil urbano, que no tiene una fuerte relación con las zonas rurales más alejadas que fueron paradójicamente las más afectadas. Por otro lado, en las comunidades campesinas y nativas afectadas por el conflicto la violencia rompió los lazos organizacionales y el capital social que las caracteriza y que determina el ritmo de su vida, lo cual ha afectado negativamente a sus organizaciones. La agenda de las comunidades está marcada por temas de producción agropecuaria, defensa de su territorialidad como grupos indígenas en algunos casos y manejo de sus recursos naturales frente a las políticas económicas extractivas. La exclusión social y política en estos casos ha generado pérdida de identidad y sentido de pertenencia al colectivo nacional. La miseria y carestía condiciona su relación con el Estado, frente al cual no se siente como ciudadano sino como beneficiario de algún programa de asistencia social.

La reconciliación no es aún un proyecto nacional, pues no logra involucrar a todos los sectores de la sociedad, en la medida en que desconocen el conflicto y tampoco tienen la intención de conocerlo. La participación de un sector de la sociedad demandando atención a las víctimas intenta construir un puente entre estos dos mundos, pero también puede ser un elemento disociador, pues llegaría a polarizar las tendencias, entre los que vivieron el conflicto y quienes no lo reconocen en su verdadera dimensión. Pero la transición no sería tal sin la reivindicación de las víctimas, y no sólo como sujeto de atención del Estado frente al daño ocasionado, sino sobre todo como sujetos de derecho y protagonistas del proceso de reconstrucción de una nueva relación con el Estado que involucre a toda la sociedad. Se trata entonces de sentar las bases de un nuevo pacto social, los escenarios son muchos y los actores están dispuestos. Ambicioso pero posible.

La Campanya del penediment, 3 anys més tard. Reptes i lliçons per al futur

Ucha Nanuashvili

Director executiu del Centre dels Drets Humans (CGDH - HRIDC) de Geòrgia

Tea Topuria

Directora de relacions públiques del Centre dels Drets Humans (CGDH - HRIDC) de Geòrgia

Demanar perdó no es fàcil, com tampoc no ho és acceptar unes disculpes. El Centre dels Drets Humans (CGDH - HRIDC) de Geòrgia inicià la Campanya del penediment el març de 2007 amb l'objectiu de canviar la dinàmica i la naturalesa de les relacions establertes entre georgians i abkhazos durant els darrers quinze anys. Aquesta campanya no tenia cap connexió amb la política; era un moviment contra la guerra, ja que considerem que no hi ha cap alternativa al diàleg pacífic i la resolució en comú del conflicte.

La Campanya anava orientada a restablir la confiança entre els pobles georgià i abkhaz i a construir ponts per salvar el buit informatiu. Volíem animar la gent a pensar en els horrors de la guerra i en els errors que havíem comès.

Es tracta d'una via de dues direccions, dissenyada per a les dues bandes. Els georgians s'haurien d'adonar que cap dels dos bàndols no era totalment responsable del que va passar. Els abkhazos no en són els culpables i també haurien de saber que no es cert que tots els georgians pensin venjar-se pel que va passar.

Moltes persones ens han preguntat cínicament "què heu guanyat per demanar disculpes als abkhazos? Res!". La Campanya del penediment fou iniciada des del poble georgià per convèncer-nos d'admetre els nostres errors i d'aprendre'n. Corresponia justament als georgians fer el primer pas. Som més nombrosos i Abkhàzia era part de Geòrgia, no al revés. Teníem un nivell major de responsabilitat pel que passava el nostre país i no ens faria pas cap mal començar a respondre als nostres errors. Volíem manifestar que tenim més responsabilitat pel que passa al nostre país. A més, l'important no era que algú hi respongués i demanés perdó, ja fos llavors o en qualsevol altre moment. Va ser un acte individual. El fet

és que hem fet el que calia i no seguirem guardant aquestes paraules dins el nostres cors, que així poden ser alliberats de la càrrega deixada per la guerra.

Els passos radicals sempre resulten dolorosos per a la societat. Podríem ser titllats de traïdors, però aquestes iniciatives sinceres, obertes i pacífiques li donen a la societat l'oportunitat de reconciliar-se. Tothom mira enrere, cap al passat, fins i tot els que es resistiren a la Campanya del penediment.

Al llarg de la campanya, hem rebut amenaces. Diverses persones en han titllat de traïdors i espies. Al seu discurs de novembre de 2007, el president Saakashvili va declarar: "¿per què hem de demanar-los perdó? ¿Els hem de demanar perdó perquè ens van tallar el cap i ens van fer fora d'allà? ¿Els hem de demanar perdó per haver destruït esglésies georgianes? ¿Perquè les nostres criatures van passar fred als ports de muntanya o van ser expulsats d'un avió? ¿També hem de demanar perdó per això? ¿Qui es aquesta gent? ¿I quina organització internacional els ha finançat per escriure aquestes bajanades?".

La nostra crida es va estendre immediatament per internet. Es va convertir en un tema debatut a molts fòrums d'internet, per gent tant georgiana com abkhaza. A alguns no els agradava i altres es van enfadar terriblement. Molta gent entenia que amb la campanya estàvem demanant perdó als criminals, als agressors militars o a les autoritats *de facto* d'Abkhàzia. No és veritat. Només volíem comunicar-nos amb la gent comuna. Actualment, els abkhazos consideren els georgians simplement com enemics que tornaran a la seva pàtria i mataran tota la seva família. Fins que els abkhazos creguin que les coses poden anar d'una altra manera, faran tot el possible per mantenir el pont del riu Enguri tancat per als georgians. A dir veritat, la seva por té part de realitat. D'acord amb les reaccions que va provocar la campanya, molts georgians encara somien d'irrompre a Abkhàzia amb les armes a la mà. No hi estem d'acord: no volem caure a l'abisme de la guerra. Abans ja hem experimentat aquest buit i no hem pogut escapar-ne de les conseqüències en quinze anys. I el que queda.

Des de l'inici de la campanya, han passat tres anys. La societat ha començat a debatre el tema i hi ha persones a qui no fa vergonya demanar perdó. La gent comuna debat sobre les raons per les quals un país hauria de demanar disculpes a l'altre. Fa tres anys, la paraula "perdó" era un tabú. Parlar d'aquest tema no era ni ben acollit ni segur. La campanya ha tingut èxit, perquè ara molta gent parla d'aquesta qüestió. I tothom hi pensa. De fet, va ser una provocació en positiu. Una provocació que va funcionar. El concepte de penediment i les paraules que l'expressen van exposar moltes coses; ha mostrat si la societat georgiana té realment una actitud pacífica cap al poble abkhaz, així com l'esperit marcial el país i fins a quin punt el govern i la societat són allunyats de la pau.

Un dels principals problemes és que la societat georgiana encara no té la possibilitat de parlar amb els abkhazos, i vice-versa. Els ciutadans reben la informació (o desinformació) extremament filtrada. Molt sovint, els mitjans de comunicació d'ambdós bàndols llancen informació falsa i creen la imatge que hi ha un enemic al bàndol contrari. És quelcom que mai no s'acaba.

No hi ha conflictes que no es puguin resoldre: sempre hi ha alternatives i maneres de sortir de superar les situacions complicades. L'important és saber si la societat georgiana se n'adona. La nostra societat es basa en les emocions i no s'imagina una manera pacífica de resoldre el conflicte. No té una comprensió clara de les raons ni dels resultats de la guerra: tot ho interpreta des d'una postura excloent i unilateral, i és incapaç de confessar els seus errors i problemes. Veiem la culpabilitat de tothom, però no la nostra. El govern culpa Rússia i l'oposició, l'oposició culpa el govern, el poble culpa tothom: Rússia, els EUA, Europa, els pobles d'Abkhàzia i Ossètia...

La major part dels mitjans georgians encara bloquegen no només la campanya, sinó també la paraula "perdó" o "penediment". Només n'informen diaris de poca tirada, ràdios i fonts en línia. Tot hom parla de la resolució del conflicte, però, malauradament, la gent ha oblidat una realitat senzilla: sense amor i perdó no es pot fer res. Després de la fi de la violència física i la guerra, el conflicte ha seguit dins els cors i els caps de la gent. L'odi i la ràbia s'apoderen de les vides humanes durant molt de temps. Quan la ràbia i l'odi ocupen el pensament d'una persona, no pot avaluar amb claredat la situació ni mirar clarament al futur. La Campanya del penediment podria ser un primer pas per trencar el cercle negatiu. Exposar la cara humana del bàndol contrari pot fer que la gent superi els obstacles.

Som conscients que una campanya com aquesta només pot tenir resultats en 5, 10 o 20 anys. L'important és que tothom pot fer alguna cosa i que nosaltres centrem la responsabilitat en cada persona, en la responsabilitat pública. Cal establir, entre les dues nacions, relacions honestes, basades en la veritat, la sinceritat, l'amor i el perdó. Cal que ho faci la gent. Els pobles georgià i abkhaz només reclamen la pau i un diàleg obert entre les parts. La Campanya ha après dels errors del passat. Assumeix la nostra responsabilitat en el conflicte. Ambdues nacions hi han perdut, al conflicte. Un cop se n'hagi adonat, la gent s'unirà. És un pas que sempre ha de prendre una de les parts i que, sens dubte, tindrà seguiment; s'hauria de convertir en una mena de catalitzador del canvi social. El penediment: aquest és el camí cap al cor de l'altre.

Sáharacciones y movimiento solidario con el Sáhara Occidental

Anselmo Fariña

Membre del col·lectiu Sáharacciones

*Por encima de todo somos seres humanos,
solo circunstancialmente somos saharauis o canarios
(Hmad Hammad al grupo Sáharacciones, septiembre de 2010)*

Un paso necesario, pero difícil de dar

Manifestamos en las calles de El Aaiún ocupado, asumir que podíamos ser golpeados e incluso pasar una temporada más o menos larga detenidos por el régimen marroquí, fue una decisión conscientemente adoptada por el colectivo sáharacciones que integramos tanto las personas que nos desplazamos al Sáhara Occidental ocupado, como las compañeras y compañeros que constituyeron el grupo de apoyo logístico y comunicación que permaneció en Tenerife.

El desarrollo de lo que llamamos primera sáharacción se comprende en el contexto de bloqueo de la situación en el Sáhara tras treinta y cinco años de ocupación y exilio, diecinueve de alto el fuego, y cinco de Intifada, en los que el Reino de Marruecos ha apostado porque el paso del tiempo, el apoyo de Francia y la inacción de los gobiernos españoles acabará consolidando la situación de facto, consiguiendo con ello, finalmente, que la comunidad internacional acabe reconociendo legalidad a la modificación de fronteras a través de un acto de fuerza.

Como causa inmediata de nuestra acción tendríamos la necesidad de intentar romper el silencio mediático sobre el conflicto del Sáhara, y especialmente sobre la situación de la población saharauí en los territorios ocupados por Marruecos, que está sometida a una diaria y sistemática violación de sus derechos, con una brutalidad a la que ni los medios de comunicación ni la llamada comunidad internacional muestran ninguna sensibilidad. Fue especialmente significativo el otorgamiento por la UE del Estatuto Avanzado de asociación al Reino de Marruecos.

Cinismo de los gobiernos, solidaridad de los pueblos

El gobierno de España pretende justificar su inacción, su incumplimiento de sus obligaciones como potencia administradora del Sáhara Occidental que tiene que llevar a término la descolonización del territorio mediante la autodeterminación de la población saharauí, invocando una complejidad de las relaciones internacionales que llevaría a hacer aceptable la situación del pueblo saharauí como pago necesario ante el papel del régimen marroquí, que con su control de la inmigración ilegal, tráfico de drogas, islamismo radical, se habría convertido en un impresentable pero necesario garante de nuestra paz y prosperidad.

Claro está que es posible otra lectura, centrada en las viejas relaciones que determinados grupos económicos españoles mantienen con la monarquía marroquí, según un esquema más bien parecido al neocolonial, que incluiría como elemento estructural de la base de poder de los sucesivos reyes marroquíes el mantenimiento de una política expansionista que en ocasiones choca con los intereses nominalmente defendidos por el Estado Español. Esa política expansionista la sufre directamente el pueblo saharauí, pero afecta también a las islas Canarias y en general al conjunto de países del noroeste africano que forman parte del ámbito territorial que reivindica la versión más radical del nacionalismo marroquí.

Por lo tanto la apuesta de España, y la UE, por aceptar de mal grado como socio incómodo a un Reino de Marruecos por su papel geopolítico, podría estar encubriendo que, por lo que realmente se apuesta, es por el mantenimiento de un régimen que favorece el desarrollo de los negocios de empresas españolas (segundo país inversor), francesas (primer país inversor) y en general de la UE, incluyendo como territorio de Marruecos el del Sáhara Occidental. Esta parece ser una apuesta muy peligrosa, tanto por las contradicciones que está alimentando en el seno de la sociedad marroquí, como por la inestabilidad que alimenta en la región.

Frente a este mirar para otro lado, o mejor dicho al lado de los intereses empresariales europeos, que caracteriza al comportamiento de los sucesivos gobiernos españoles, el sentimiento de responsabilidad por la situación del pueblo saharauí está ampliamente extendido entre los pueblos del Estado Español y ha cuajado en infinidad de iniciativas de apoyo humanitario a la población exiliada en la Hamada argelina; pero la cínica actitud de los gobiernos lleva a la prolongación del sufrimiento que esa solidaridad humanitaria sólo puede paliar, mientras que una solución política del conflicto permitiría al pueblo saharauí abandonar el estado de mendicidad al que se le pretende reducir.

Por ese motivo nuestra sáharacción la diseñamos con un contenido claramente político, en la línea de un movimiento que crece dentro de las personas solidarias con la causa saharauí. También por eso, en nuestras apariciones posteriores hemos insistido en la necesidad de que el foco no se centrara ni en nuestra acción por espectacular, arriesgada o disparatada que le pareciese a quienes indagaban sobre nuestras razones, ni en nuestro estado físico por llamativas que fuesen algunas imágenes, ni en el abandono en el que nos dejó el Gobierno Español. Nada de eso es privativo de la situación que atravesamos las catorce personas que fuimos al Aaiún. Nuestra acción hizo visible lo que padecen los activistas saharauíes de derechos humanos y el conjunto de la población saharauí bajo la ocupación marroquí: Sufrimiento, malos tratos indescriptibles y abandono.

¿Qué perspectiva para la solidaridad con el Sáhara?

Mientras nuestra sociedad siga permitiendo a los gobernantes usar cínicamente los derechos humanos para justificar acciones militares en el otro confín de la Tierra, al tiempo que encuentran argumentos de supuesta "realpolitik" para cerrar los ojos ante la barbarie cotidiana en el Sáhara Occidental, la situación seguirá empeorando.

En ese contexto la solidaridad humanitaria, imprescindible y que además se debe incrementar para intentar mejorar las condiciones de resistencia en el exilio de los campamentos, se muestra insuficiente.

Acciones como las que desarrolló nuestro colectivo y las que desarrollan otros activistas son imprescindibles para intentar romper el aislamiento del conflicto, pero son también claramente insuficientes.

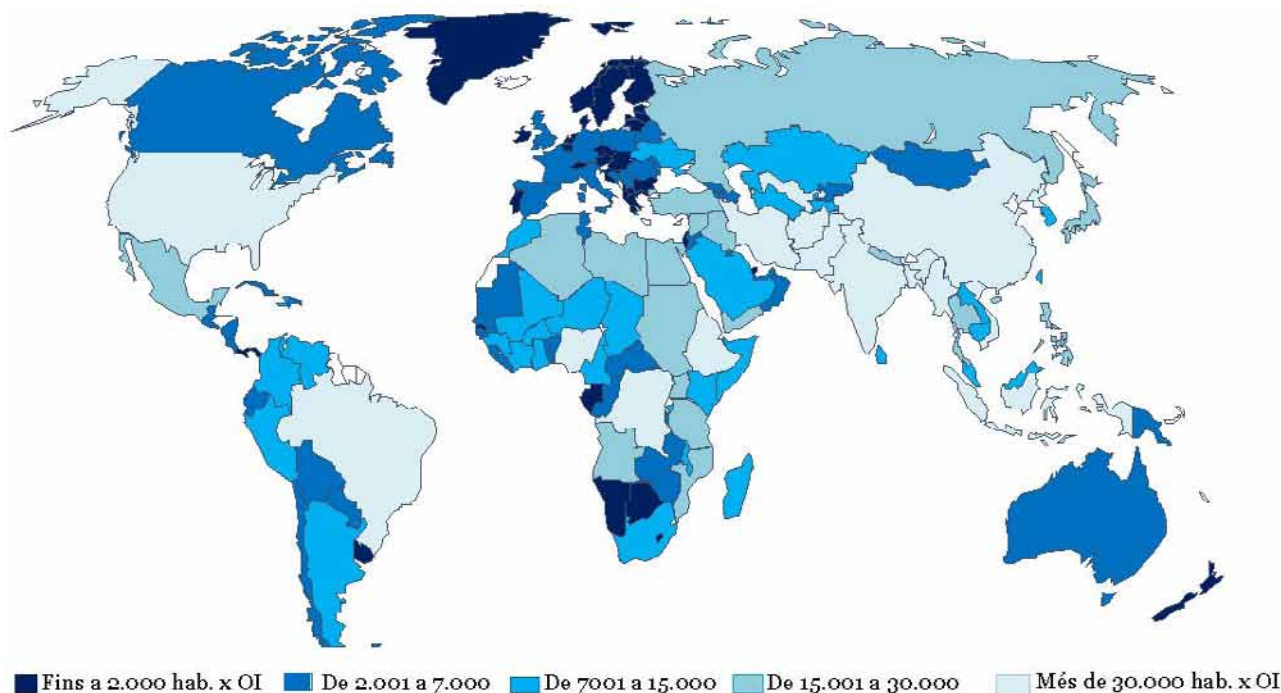
Tal y como sucedió para facilitar el fin del apartheid en Sudáfrica o como está pasando con la solidaridad con Palestina con la campaña de Boicót, Desinversiones y Sanciones a Israel, es necesario dar el salto a la incorporación a la agenda de los movimientos sociales la exigencia, al Estado Español y la UE, de la solución al conflicto del Sáhara sobre la base del respeto a los derechos humanos del pueblo saharauí, lo que incluye el respeto a su derecho a la autodeterminación, internacionalmente reconocido por los organismos de los que la humanidad se ha ido dotando, aún con todas sus imperfecciones y contradicciones.

Ese salto de una mayor implicación en la solidaridad política es lo que le daría sentido final a las sáharacciones que hemos desarrollado y seguiremos desarrollando en cualquier momento.

Nos lo exige la situación de los saharauis exiliados y de quienes padecen la brutalidad de la ocupación en su tierra, nos corresponde por responsabilidad histórica.

PER SABER-NE MÉS

Us oferim dos materials relacionats amb la societat civil i les relacions internacionals: en primer lloc, un mapa sobre la integració dels països a les organitzacions internacionals. En segon lloc, una ressenya de l'Agenda de l'Haia per la Pau i la Justícia al segle XXI, el document de capçalera de la societat civil sobre la pau al segle actual.

Què reflecteix el mapa:

La publicació de referència sobre les organitzacions internacionals és el "Yearbook of International Organizations". Aquesta publicació anual ofereix dades d'organitzacions internacionals sense ànim de lucre, tot incloent organitzacions governamentals i no governamentals. Els criteris que es fan servir pel Yearbook per incloure o no alguna entitat/institució són diversos: objectius, membres, estructura, oficines, finançament, relacions amb altres organitzacions i activitats. Tot i no oferir dades agregades distingint entre la governamentalitat o no de les organitzacions, ens va semblar que resultava interessant recollir les dades per països per tal de veure el grau d'integració a la societat internacional. Tanmateix hem considerat imprescindible introduir la variable població ja que no podia ser el mateix país amb un mateix nombre d'organitzacions però amb molta menys població. Així hem establert una ràtio nombre d'habitants/organitzacions internacionals (governamentals i no governamentals) de les quals el país es membre. Un altre decisió ha estat la d'excloure de la mostra (resten en blanc al mapa) tots aquells països amb una població inferior al milió d'habitants, ja que si ho introduïem la mostra quedava clarament esbiaixada per aquesta dada. Per últim la gradació de colors respon al grau d'integració, resultant de colors més foscos, d'aquells països amb un grau més alt d'integració i més clars als països amb menys.

D'aquesta manera, el mapa reflecteix el grau d'integració d'un país a la societat internacional, en base a la seva participació en les organitzacions internacionals i ponderat pel nombre d'habitants (exclusos els països de menys d'un milió d'habitants), és a dir, un rànquing dels països ordenats per nombre d'habitants per cada participació a una organització internacional. Per tal de diferenciar els països s'han establert cinc esglaons: el primer, països d'entre 427 habitants per organització internacional fins a 2000 hab./OI.; un segon esglaó entre 2000 i 7000 hab./OI.; un tercer entre 7000 i 15000 hab./OI.; el quart establert entre 15.000 i 30.000 hab./OI.; i un darrer cinquè de més de 30.000 hab./OI.

Què explica el mapa:

Una primera observació és evident, en termes d'organitzacions internacionals Europa està situada al centre del món. De fet, entre els països amb un més grau integració, prop del 60% pertanyen al vell continent. A l'altre extrem situariem Àsia, amb només tres representants. Cal remarcar que l'element poblacional resulta determinant en aquest primer esglaó on només els Països Baixos supera els 15 milions d'habitants.

En segon lloc cal remarcar que tant Àfrica com Amèrica són continents diversos i plurals. Tots dos compten amb països membres dels dos primers esglaons, en alguns casos amb un nombre d'habitants relativament importants. Per la seva part, Àsia -especialment Àsia central i el sud-est asiàtic- són àrees on es combinen una poca participació a les organitzacions internacionals amb un alt nivell poblacional, fet que resulta en una llunyania de la centralitat i es reflecteix en la claror d'aquestes zones geogràfiques.

En tercer lloc cal destacar que l'element poblacional no és determinant, fins i tot els grans països de la Unió Europea (Regne Unit, França, Itàlia o Alemanya) formen part del segon esglaó. Per la seva part tercer i quart esglaó compten amb països amb poblacions mitjanes o petites provinents especialment d'Àfrica i Àsia central, com per exemple Azerbaidjan, Tadjikistan, Burundi, Angola i Somàlia.

Per últim, el darrer esglaó està majoritàriament ocupat per països molt grans en termes poblacionals (tots ells sumats arriben al 60% de la població mundial). Tanmateix tres d'aquest països no arriben als 30 milions (Uzbekistan, Corea del Nord i Afganistan). Cal remarcar també que no és exclusivament el terme poblacional el que estableix les diferències. El país amb més participacions a OI de tot el grup, els EUA, ni tan sols supera a Espanya en termes absoluts.

Resulta difícil establir conclusions generals més enllà de l'expressat: centralitat d'Europa, diversitat africana i americana, i llunyania d'Àsia central i sud-est asiàtic. Tanmateix en termes de relacions internacionals un altre evidència aflora: els països mitjans o petits tenen una necessitat d'integració en la societat internacional (fins i tot en termes absoluts) de la que tenen els grans països del món. És possible que l'element poblacional sigui encara un important actiu alhora d'afrontar l'escena internacional. En aquest sentit és d'interès dels petits i mitjans països tenir una gran participació a la societat internacional per tal de compensar aquest déficit poblacional.

Agenda de l'Haia per la Pau i la Justícia al segle XXI

El document que us presentem té un triple valor que el fa extremadament interessant. Per una banda, el procés de creació del document va incloure la consulta amb centenars d'organitzacions i persones, entre les quals van figurar-ne moltes provinents de Catalunya. Per tant, lluny dels interessos privats o estatals, l'agenda figura com un document constituent de la societat civil internacional en pro de la pau, no des de la protesta o la manifestació, sinó des de la reflexió i la proposta. Per un altra banda, el contingut del document és prou important: s'estableix com a objectiu únic el de "salvar les futures generacions del flagell de la guerra", i ho fa basant-se en quatre grans àmbits: les causes de la guerra i la cultura de pau; les institucions de dret internacional humanitari i de drets humans; la prevenció, resolució i transformació de conflictes violents i el desarmament i la seguretat humana.

El document té una darrera utilitat, es va establir fa aproximadament deu anys, l'esperit segueix vigent, també el seu objectiu principal. Tanmateix resulta interessant analitzar els elements d'avanç o d'estancament del moviment: la Cort Penal

Internacional és una realitat, la prohibició de les mines terrestres també. En canvi els avanços en l'abolició de les armes nuclears han estat minsos i l'acció global per prevenir la guerra també. Es tracta per tant d'un útil termòmetre dels punts forts i febles del moviment una dècada després de la seva proclamació.

- * Agenda de l'Haia per la Pau i la Justícia al segle XXI (versió en català):
http://www10.gencat.cat/drep/binaris/Agenda%20de%20la%20Haia_tcm112-31120.pdf
- * Agenda de la Haya por la Paz y la Justicia en el siglo XXI (versió en castellà):
<http://www.haguepeace.org/resources/HAP%20Agenda%20Spanish.pdf>
- * The Hague Agenda for Peace and Justice in the 21st century (versió en anglès):
<http://www.haguepeace.org/resources/HagueAgendaPeace+Justice4The21stCentury.pdf>

Materials elaborats per: Pablo Aguiar i Júlia Boada

ENTREVISTA

Entrevista a Francesc Mateu

Cèlia Cernadas

Francesc Mateu - Director d'Intermón-Oxfam a Catalunya i president de la Federació Catalana d'ONG per al Desenvolupament

Es pot entendre la cooperació sense la societat civil?

No. La societat civil ha d'intervenir en tots els estadis dels projectes de cooperació, no pot ser que obviem la societat civil en cap procés, inclòs un procés que impliqui conflicte. La cronificació de molts d'aquests processos es dona perquè hem obviat la societat civil. A Intermón tenim clar que en qualsevol procés necessitem ciutadania activa i governs eficaços.

Precisament, ja fa temps que el paper de les ONG's com a interlocutores i actores s'ha reconegut als organismes internacionals, com ara l'ONU, que les inclou als seus consells consultius. Fins a quin punt la seva capacitat d'influència és real?

Per poder influenciar has de ser molt gran i tenir una clara intenció d'influenciar. I d'aquests n'hi ha pocs casos. L'ONU, l'OMC o l'FMI són entitats on podem fer sentir la nostra veu, però amb una estructura que s'ha de canviar. No pot ser que a l'ONU cinc països puguin bloquejar qualsevol decisió, o que l'aportació econòmica d'un país determini la seva capacitat d'influència; els estats acaben decidint en clau particular.

I si els organismes internacionals han reconegut el paper de la societat civil a través de les ONG's, ha passat el mateix amb els governs? Sobretot en països on les ONG's han de treballar amb governs no democràtic

Ens costa moltíssim. En aquests moments, a Haití, per exemple, tot el procés de reconstrucció de Port-au-Prince s'està fent sense comptar en absolut amb la societat civil, amb un govern desaparegut. En coses tan evidents, com treballar amb un terratrèmol, seguim sense destinar diners ni destinar esforços a reconstruir primer la societat civil. Començarem a construir edificis sense tenir en compte la gent que hi ha de viure. Però si no reconstruïm Haití a partir de la ciutadania, farem un elefant blanc i estarem igual en poc temps.

Què significa que la societat civil hi pugui participar? Hi pugui participar com, a través de quins canals?

La gent ha de tenir dret a definir el seu futur com vulgui, no podem venir des de fora a decidir què s'ha de fer a Port-au-Prince. Hem de treballar amb les entitats que hi havia abans del terratrèmol, amb les entitats veïnals, i reforçar aquestes xarxes perquè, en aquesta situació d'extrema emergència, tinguin uns mínims per poder seguir amb tots els processos que vulguin. Si la gent ha de dedicar totes les seves energies a sobreviure, difícilment podrem tenir algú que pugui estar pensant més enllà. Facilitem-los la vida perquè hi hagi unes mínimes condicions d'articulació de la societat civil.

I què passa amb països en situació de catàstrofe, o de conflicte armat, on la societat civil és inexistente o està totalment desmobilitzada o desarticulada? Poden arribar les ONG's internacionals a suplantar aquesta societat civil local?

No. Ja ens hem equivocat en aquest sentit i ens seguirem equivocant. Moltes vegades volem que els processos passin en el temps que nosaltres tenim els projectes aprovats, i això no va així. No pot ser que pensem que en tres anys reconstruïrem Haití, quan el país porta desenys en aquesta situació. Reconstruir la societat civil ens portarà molt temps, però això

és la base perquè Haití surti d'on està. Sí, podem tenir una societat civil molt dèbil, però donem-li suport, busquem els grups que funcionen, donem suport a les seves iniciatives, ajudem-los a organitzar-se. Però mai substituint-los. Es tracta d'una fita complicada, perquè és difícil aconseguir el finançament per a aquests projectes. Ens costa moltíssim, perquè són processos no visibles, projectes dels que moltes vegades no es poden fer fotos.

Que l'acció de les ONG's internacionals frena o ofega les iniciatives de la societat civil local és una crítica recurrent. Ja s'ha processat?

Ja fa molt temps que la crítica està processada, però hi ha moltes ONG's. No tothom ho veu igual, però les que estem a la federació portem molts anys treballant en aquest sentit. Del que es tracta és de reforçar la societat civil local, el que se'n diu empowerment.

Per exemple?

L'arribada d'Evo Morales a la presidència de Bolívia no és res més que un procés d'empowerment en un temps rècord, t'agradi el personatge o no. Tot i que a Amèrica del Sud això és més fàcil que a l'Àfrica, perquè aquesta dinàmica està en el codi genètic de la gent, estem parlant d'un empowerment rècord i total, perquè abasta els àmbits polític, cultural, econòmic i de tot tipus.

I de quina manera concreta una ONG com Intermón intervindria en un procés de reforçament de la societat civil?

Doncs, per exemple, es pot donar el cas que portis un cert temps treballant amb les comunitats guaranís del sud de Bolívia, a qui has ajudat a fer uns diagnòstics de les seves comunitats, a construir una mínima estructura productiva estable, a tenir un sistema educatiu i un sistema sanitari ecosostenible. Les comunitats van progressant i en un moment determinat arriben a assumir una alcaldia. Com tu saps que probablement les capacitats de gestió d'aquests grups no són suficients, has d'actuar –en aquest cas– d'assessor tècnic d'un poder polític local.

S'han documentat molts disbarats en l'àmbit de la cooperació, com ara instal·lar cabines telefòniques allà on hi ha línies, que evidencien a vegades la desconexió entre els projectes i la realitat a on s'adrecen. Casos així ja no es produeixen?

Casos com aquest es segueixen produint, tot i que potser més en casos de col·laboració governamental que a través d'ONG. Les ONG ens equivoquem, i reclamo el dret a equivocar-nos. Jo recordo un projecte a Namíbia que després es va demostrar que no s'hauria d'haver fet: pensàvem que teníem el suport de la població local, i va resultar que no, i el centre cultural que havíem construït va quedar aïllat i no ha funcionat. Però aquestes equivocacions formen part del procés, el que és important és saber que t'has equivocat.

Els últims anys han comportat una professionalització de les ONG's. Podria descriure ara un procés estàndard d'identificació, valoració i gestió d'un projecte a un país del Sud?

No, perquè mai pot haver-hi un procés estàndard. Hi ha molts models de cooperació, i analitzant-los tots, no n'hi ha cap que pugui demostrar que és "el model". Cada lloc i cada circumstància són diferents. No podem fer una estratègia prèvia, hem de fer una estratègia molt flexible. No té res a veure estar pensant en fer a Moçambic un projecte a una zona on tornen refugiats després de molts anys de guerra, que fer-lo amb els guaranís a Bolívia.

I per identificar una necessitat que es transformi en projecte?

És que moltes vegades el que hem d'identificar no és un projecte, sinó un grup. Pensem en Àfrica: és més important que detectem un grup i donem suport a les seves activitats, per descabellades que ens puguin semblar, perquè aquell grup ha de créixer amb els seus errors i la seva autevolució. Un cas específic: acabada la guerra de Moçambic al 92, amb la gent tornant en massa dels camps de refugiats sense res, només vaig trobar un grup de joves que volguessin fer alguna cosa. Aquell grup va considerar que la prioritat era fer el full dominical de la parròquia. En aquells moments, penses: com pot ser? Vam donar suport a aquell full dominical, va ser un error, ells ho van veure, van fer el seu procés d'avaluació, i després van constituir un grup que treballava a un barri, i que va fer una feina espectacular. Vam fer fins a dos o tres errors, que nosaltres suposàvem que ho serien, però volíem donar suport al procés, no al projecte en si, perquè en realitat aquest és l'excusa perquè el grup creixi.

En algun moment la intervenció de la societat civil forània pot ser distorsionadora o poc recomanable?

Sí. Hi ha casos en què pot ser distorsionadora i contraproduent. Hi ha alguns que no em preocupen, perquè poden actuar com a enzims: poden accelerar una reacció sense consumir-se en elles, és a dir, la reacció es produiria igual, però l'acció externa el que fa és que aquesta reacció s'acceleri. Aquestes intromissions que acceleren les reaccions que s'haurien de donar per si soles no em preocupen, estan bé. El que passa és que moltes vegades, quan tu intervens, no tens totes les certeses que aquesta reacció es produirà. Hem de procurar ser el mínim d'intervencionistes possibles, però tampoc hem de convertir els espais humans en uns zoològics que hem de preservar intactes. Hi ha d'haver una interacció, hem de treballar el màxim que es pugui en pla d'igualtat amb la gent i discutir els processos.

Fins a quin punt la necessitat de visibilització que tenen les ONG per un tema de finançament i recursos condiciona la tria i marxa dels projectes?

Hauria de dir que mai, però no seria veritat. Qualsevol ONG ha de tenir un mínim d'estratègia financadora que li permeti l'equilibri, jugar entre els diners que tens, els orígens d'aquests diners i el que vols fer. Els projectes amb organismes

públics ens permeten això; amb finançadors privats és més difícil perquè ja entra el tema d'imatge, i has de poder posar la placa i fer la foto.

Com les farmacèutiques que patrocinen caravanes humanitàries al Sahel, per exemple?

Aquest és un altre tema. Una cosa és buscar un equilibri entre el que ajudes i la imatge que dones, i l'altra és utilitzar la cooperació per recuperar imatge. En el cas d'algunes farmacèutiques, cal tenir coherència: no pots fer veure que ets molt generós, donant una misèria a una caravana d'ajuda, i després tallar tota la investigació de les malalties més importants que hi ha al món o saber que estàs impeding que es fabriquin genèrics per donar a Sud-àfrica o a l'Índia. Sense un mínim de coherència, estem parlant d'un ús fraudulent de la cooperació.

Com a president de la federació d'ONG, s'ha tancat, per exemple, el debat sobre la necessitat d'introduir mecanismes d'avaluació i control per valorar l'eficàcia dels projectes?

No, aquest debat no es tancarà mai, perquè mai tindrem una recepta que ens permeti l'avaluació total. Podem tenir avaluació de resultats: a aquesta escola han anat tants nens, o en aquest dispensari s'han atès tantes persones, o hem fet una formació a tantes persones. Però més enllà d'això, el que ens interessa saber és si aquest projecte ha provocat un canvi en la vida d'aquestes persones. I això és molt complicat.

Quin és ara el debat intern més important que hi ha al si de les ONG?

Suposo que el repte més important que tenim ara és recuperar el sentiment que, malgrat que tinguem una crisi tan a prop, el món és global i les accions concretes les hem de situar en aquest món global; que la disminució de les desigualtats passa per considerar-ho tot globalment. I quan la gent et diu que primer és el veí, ens hem de preguntar qui és aquest veí: Àfrica està a 14 quilòmetres d'Espanya. Tots els missatges que rebem dels mitjans i de l'entorn estan tancant molt la societat catalana i espanyola en el seu espai immediat.

TRIBUNA

Una victòria pírrica contra la indústria corsària del segle XXI al Consell de Drets Humans de les Nacions Unides?

José L. Gómez del Prado

Membre del Grup de treball de les Nacions Unides sobre mercenaris

Durant els darrers vint anys, Cuba ha liderat a les Nacions Unides la qüestió dels mercenaris i de les repercussions que tenen sobre els drets humans les activitats de les empreses privades que ofereixen serveis d'assistència, assessoria i seguretat militars al mercat internacional. Així mateix, ha estat el principal patrocinador de les resolucions de les Nacions Unides sobre aquest tema.

La postura dels països del Grup Occidental, que encara perceben les iniciatives cubanes com a l'època de la guerra freda, ha consistit inexorablement en el rebuig de les mocions presentades per Cuba i en un vot negatiu pel que fa a la creació, el mandat i les recomanacions del Grup de treball sobre mercenaris.

Els estats membres del Grup Occidental, principalment els Estats Units d'Amèrica i el Regne Unit, que acullen el 70% de les empreses militars i de seguretat privada (EMSP), han desacreditat les resolucions presentades per Cuba amb l'argument que aquestes empreses són entitats que, des del punt de vista comercial, són registrades legítimament, els treballadors de les quals no són mercenaris sinó *contractistes privats*. Aquestes empreses executen contractes de governs, principalment dels Estats Units, d'empreses multinacionals, d'organitzacions intergovernamentals i d'organitzacions no governamentals, de manera que faciliten, entre altres activitats, la formació de personal, intel·ligència i seguretat passiva. A més, els països occidentals consideren que el Consell de Drets Humans no és el fòrum adequat per debatre aquests temes.

Des de 2001, la utilització de contractistes privats a l'Iraq i l'Afganistan i les violacions dels drets humans que han comès han suscitat una greu preocupació i han generat un debat en l'àmbit internacional sobre les funcions que haurien d'exercir les empreses militars i de seguretat privades, les normes que se'ls haurien d'aplicar i com se n'haurien de controlar les activitats.

Per respondre parcialment a aquestes preocupacions, els dos governs dels països on són localitzades la majoria d'EMSP, els Estats Units i el Regne Unit, junt amb el govern suís, el Comitè Internacional de la Creu Roja i les dues principals associacions de la indústria de la seguretat, la International Peace Organization Association (IPOA) —dels Estats Units— i la British Association of Private Security Companies (BAPSC) —del Regne Unit—, van llançar la Iniciativa Suïssa, que va culminar el 2009 amb l'adopció del Document de Montreux. Aquest document reitera les normes de dret internacional humanitari i dels drets humans i presenta una sèrie de bones pràctiques a seguir de caràcter voluntari, sense cap obligació per a les empreses. Tanmateix, tret que aquests excel·lents exemples només es presentin de cara a la galeria, no es pot fer que les bones pràctiques depenguin únicament de l'autoregulació: cal que s'estableixi un mecanisme d'aplicació reglamentat i controlat pels governs.

Sotmeses només a l'autoregulació, les empreses militars i de seguretat segueixen sense aplicar les bones pràctiques i el Document de Montreux sembla més aviat una operació de relacions públiques. Les tortures comeses a la presó iraquiana d'Abu Ghraib, les execucions sumaries perpetrades a la plaça Nissour de Bagdad, així com la falta de procediments en el reclutament de l'exsoldat Danny Fitzsimons, haurien de ser suficients per demostrar la necessitat de reglamentar les activitats dels soldats privats. Danny Fitzsimons va ser diagnosticat d'un desordre d'estrès posttraumàtic el gener de 2004, el maig de 2008 i el juny de 2009 però va ser contractat per ArmorGroup i enviat a Iraq sense passar per cap reconeixement mèdic, de manera que 36 hores després d'arribar va matar dos dels seus companys i ferir-ne un tercer.

Precisament per les conseqüències que les activitats d'aquestes empreses militars i de seguretat tenen en l'exercici dels drets humans, el Grup de treball sobre mercenaris, en els seus informes de 2010, ha recomanat al Consell dels Drets Humans i a l'Assemblea General de les Nacions Unides que s'elabori un instrument vinculant que reguli i controli les activitats d'aquestes empreses a l'àmbit nacional i internacional.

Per primera vegada, aquest any es presentà al Consell dels Drets Humans una resolució diferent en què es dissocien les activitats de les empreses militars i de seguretat privada del text tradicional sobre els mercenaris. El principal copatrocinador d'aquesta resolució ha estat el govern de Sud-àfrica, un país que s'ha vist obligat a repatriar els cadàvers de 40 ciutadans sud-africans contractats per empreses militars i de seguretat privades per treballar a Iraq.

La resolució disposa la creació d'un grup intergovernamental de composició oberta amb el mandat d'elaborar un instrument legal vinculant per reglamentar i controlar les conseqüències de les activitats militars i de seguretat privades en l'exercici dels drets humans, basant-se en els principis, els elements principals i el text del projecte d'una possible convenció proposats pel Grup de treball sobre la utilització de mercenaris.

La resolució fou adoptada l'1 d'octubre per 32 vots a favor, 12 en contra i 3 abstencions. El vot negatiu de les delegacions del Grup Occidental (excepte les abstencions de Noruega i Suïssa) mostra que els interessos del sector de la seguretat, que és una nova indústria en expansió —s'estimen que té més de 100.000 milions de dòlars d'ingressos anuals—, han estat ben defensats, com ho han estat altres vegades. En aquest aspecte, val la pena comentar que la Consulta regional per als estats occidentals que s'havia de celebrar a Madrid l'octubre de 2010 es va haver d'anular per falta d'interès dels governs occidentals a participar-hi.

El vot negatiu dels estats occidentals (entre els quals s'inclou el d'Espanya, membre del Consell de Drets Humans), tot i les modificacions introduïdes pels patrocinadors de la resolució per aconseguir un consens, posa de manifest la voluntat ferma dels estats que allotgen la nova indústria corsària del segle XXI d'absentar-se des del principi d'un debat de fons sobre totes les qüestions que plantegen les activitats de les empreses militars i de seguretat privades, com la privatització de la guerra. Sense la participació del Regne Unit i dels Estats Units, els principals exportadors d'activitats d'EMSP, així com altres estats occidentals en què aquesta nova indústria continua creixent, la resolució adoptada al Consell de Drets Humans presenta l'aspecte d'una victòria pírrica, tret que la societat civil i l'opinió pública dels països occidentals exercixin prou pressió sobre els seus governs respectius.

Convergència de l'ecologisme i l'antimilitarisme. Metabolisme, geopolítica i anticooperació

David Llistar i Bosch

Observatori del Deute en la Globalització. Professor d'Ecologia Política de la Càtedra UNESCO de Sostenibilitat de la Universitat Politècnica de Catalunya

Els moviments pacifistes i antimilitaristes sovint han vist l'ecologisme com un moviment social originat per causes diferents a les seves. Lluites germanes sí, però separades i fonamentalment distintes. Oposar-se a una agressió militar d'un Estat o el sosteniment extern d'una dictadura d'un tercer amb la venda d'armament, la concessió de crèdits il·legítims, etc., res tindria a veure amb la lluita per aconseguir una matriu energètica o un model agroalimentari més sostenibles a l'interior del país agressor. Política interior de consum i producció, i política exterior de seguretat serien dues coses desconnectades. Per què si no, el moviment antimilitarista o pacifista no abraça encara les tesis del decreixement (biofísic socialment sostenible)?

En realitat existeix una arrel compartida entre l'origen dels conflictes violents i els conflictes ambientals que no s'ha explotat prou per ambdós moviments socials. Ni tan sols identificat. El metabolisme d'una societat determina bona part de la seva geopolítica, i en particular, de la violència que irradia cap enfora i també cap endins. És a dir, tota societat segons com estigui organitzada internament es veurà obligada a garantir un major o menor subministre de materials (minerals,

aliments, teixits, manufactures consumibles, etc), d'energia (petroli, carbó, gas, urani i processats que incorporen energia en la seva producció) i a vetllar per la correcta arribada de les *commodities* exportades a destí. Així com excretarà residus diversos -inclosos els gasos d'efecte hivernacle- en un procés de deslocalització de passius ambientals cap a estats perifèrics, com ara el que es dona des de la Unió Europea, en àmbits com la producció de cel·lulosa, d'agrocombustibles, l'extracció de minerals, etc.; o bé o amb el deteriorament de bens comuns com l'atmosfera o els oceans.

La UE importa enguany més de la meitat de l'energia que necessita i s'estima que aquesta dependència externa s'incrementi al 70% en el 2030¹. En el cas de Catalunya on no existeixen reserves d'urani, de gas ni de petroli significatives, la dependència respecte a les fonts d'energia primària és gairebé del 100% (93% al 2006 segons l'ICAEN). En altres àmbits centrals com ara l'alimentació, la producció industrial de carn i llet a la UE depèn d'una ramaderia que s'alimenta de proteïna de soja transgènica procedent del que Syngenta anomenava la *República Unida de la Soja* (Brasil, Argentina, Paraguai, orient Bolívia) i dels EUA.

Els països del Nord i la classe consumidora mundial desparramada per tot el planeta necessiten no sols de la garantia del subministrament de matèries primeres sinó també disposar de mà d'obra barata, aixecar les mesures securitàries oportunes que mantinguin sota control les migracions i altres fluxos no desitjats (drogues, armes, crim organitzat, malalties, terrorisme, etc) i veure créixer a nivell global els seus capitals. Hauran de vetllar per a que ni les vies de comerç internacional ni llurs inversions en els països perifèrics es vegin amenaçades. Davant la forta competència entre països i xarxes empresarials centrals, autojustificaran el seu dret d'"estendre" llur control arreu del món, lluny de les seves fronteres, abans que no ho faci el veí. Una mena de pressió capitalista centrífuga que és la mateixa que produeix bona part dels conflictes armats i els ecològics.

Ara bé, aquests grans objectius geopolítics de composició variable segons el cas, en ocasions obliguen als governants a prendre oportuna però sistemàticament 'solucions militars'. No només quan es persegueix l'"interès nacional" (que sovint és el de determinats grups corporatius) per mitjà dels objectius que hem assenyalat, sinó també quan el grup que detempra el poder pogués veure afectada la seva posició relativa.

En conclusió, les guerres, la fabricació i comerç d'armes, i altres actuacions de geopolítica dura focalitzades pel moviment de cultura de pau (Irak, Afganistan, Iran, Veneçuela, Aràbia Saudí, Níger, Somàlia, etc) però també actes de repressió aparentment internes com les revoltes de Bàgua contra la industrialització de l'Amazonia peruana, la repressió pro-minera del govern de l'Equador, pro-petrolera del govern Nigerià al Delta del Níger, o algeriana contra el suposat islamisme radical... , estan directament lligades al metabolisme social d'un determinat Estat o conjunt organitzat de persones, un concepte desenvolupat per l'economia ecològica i l'ecologia política². Exactament igual que ho estan la generació de deute ecològic o anticooperació ambiental denunciades pel moviment de justícia ambiental i l'ecologisme en general. No és només una qüestió de conflictes ambientals distributius que puguin tenir una expressió violenta. Ni tampoc de la confluència eventual entre el rebuig a les tecnologies nuclears tant pel perill de contaminació com pel de guerra final que implicaven, alerta que en el seu moment va donar lloc al moviment *ecopacifista* a l'Alemanya dels anys 70 i 80 (Fdez-Buey, 2004)³. **Es tracta d'una relació sistèmica fonamentalíssima que cal visibilitzar i enfrontar abans que sigui massa tard. A més, obliga a una integració dels preceptes de la cultura de pau en l'ecologisme, i dels preceptes ecologistes en el pacifisme i antimilitarisme. Més enllà de que pugui ser una aliança tàctica entre moviments socials per a una justícia global.**

La dificultat de reconèixer aquestes relacions sistèmiques tant importants rau sovint en no fixar-s'hi i fragmentar la realitat. Per això cal treballar en el camp d'una epistemologia alliberadora, pacifista i ecologista, amb l'ajut per exemple de la creació de nous conceptes pont que ajudin a visibilitzar aquestes relacions. "Teories de retaguardia" -com diria Boaventura

da Sousa Santos- que cobreixin les esquenes als moviments socials que tracten de comunicar i denunciar processos humans inacceptables. Les mateixes que han donat lloc a conceptes pont com ara “deute ecològic” “decreixement”, “anticooperació militar, ambiental, ...⁴”, “ecofeminisme”, o “cultura de pau”. **Pel que fa a l'estreta relació entre la reproducció de conflictes ambientals i la reproducció de la violència, tenim tota una feina per endavant per a aixecar una teoria de l'“ecopacifisme profund” o sistèmic, que parli del decreixement biofísic per a buscar la pau.**

1. Comissió Europea (2006) Llibre Verd. Cap a una estratègia europea de seguretat del abastiment energètic. Disponible en anglès a http://ec.europa.eu/energy/strategies/2006/2006_03_green_paper_energy_en.htm (darrera visita 2 setembre 2010). (tornar)
2. Vegi's les obres de Georgescu-Roegen, N., 1996; Fischer-Kowalski, M. y Hüttler, W., 1999, que despleguen el concepte des de la teoria; o com l'apliquen sobre la societat espanyola Carpintero, O. () *El metabolismo de la economía española*. Madrid: Fundación César Marique; o sobre la dimensió energètica de Catalunya a Ramos, J. (coord), 2007. *Anàlisi del metabolisme energètic de l'economia catalana*. CAD. Barcelona. (tornar)
3. Fernández Buey, F. (2004), Los movimientos sociales alternativos: una balance, disponible a www.edicionessimbioticas.info, (visitat 16/9/2010) (tornar)
4. L' "anticooperació militar" és el conjunt d'interferències Nord-Sud que impliquen l'ús de la violència, o l'amenaça de desencadenar-la o accentuar-la. Inclou també el subministrament de mitjans de tot tipus que siguin utilitzats en l'exercici de la violència en el Sud, encara que aparentment el conflicte no involucri actors del Nord. Vegi's Llistar, D. (2009). Anticooperación. Interferencias Norte Sur. Los problemas del Sur no se resuelven con más ayuda internacional. Barcelona: Icària editorial. També a http://www.odg.cat/ct/inicio/publicacions/11.php?id_pagina=11&id_noticia=&id_agenda=&publicacions=3&id_publicacions=24&categoriaLink=&id_butlleti=&any_but=&id_notia=&id= (tornar)

RECOMANEM

Transformació de conflictes

John Paul Lederach. *Transformació de conflictes: petit manual d'ús*. Barcelona: Institut Català Internacional per la Pau; Icària, 2010

Amb voluntat pedagògica, John Paul Lederach condensa en aquesta obra bona part del seu pensament i ens explica perquè sovint és més útil transformar els conflictes amb un canvi constructiu que no pas resoldre'ls a curt termini. Es tracta d'un marc conceptual que ha significat un abans i un després en la manera com entenem la construcció de la pau i que, per tant, val la pena conèixer. Des d'aquesta perspectiva, el conflicte és inevitable i això suposa un aspecte molt positiu, perquè ens dona l'oportunitat de canviar. I de crear així una situació millor que la que hi havia en un moment determinat.

Seguint els consells de Lederach, ens hauríem d'acostumar a veure els problemes actuals com una finestra i mirar, doncs, el que hi ha a l'altra banda, especialment a llarg termini. Fugint de la ingenuïtat, l'autor és molt conscient que el món on vivim es caracteritza per una sèrie de complexitats. La seva proposta, però, consisteix en aprofitar els beneficis d'aquestes complexitats i l'existència de múltiples opcions que això implica, les quals no necessàriament són incompatibles entre sí, tot i respectant sempre els sentiments d'identitat de cadascú. Tot això que pot semblar molt dens deixa de ser-ho en un darrer capítol on l'autor aplica la seva teoria a un cas real, una controvèrsia al voltant del rol de la policia que va tenir lloc a Colorado, l'estat nord-americà on resideix Lederach.

Per saber quina opció escollir, l'autor ens demana que observem atentament el context i que ens fem una sèrie de preguntes i replantejaments. Només així serem capaços de fer servir el potencial transformador del conflicte, a tots els nivells, des dels que tenen a veure amb la persona individual fins al futur canvi històric en què, segons Lederach, els patrons de violència i coerció se substituiran per capacitats socials de diàleg i sistemes noviolents que garanteixin la seguretat humana i el canvi social.

J.A.

Repensar en femení!

Agneta Söderberg Jacobson. *Repensar en femení!: manual per a una pau sostenible*. Barcelona: Institut Català Internacional per la Pau; Icària, 2010

L'ICIP ha decidit encetar la seva col·lecció d'eines de pau, seguretat i justícia amb dos llibres útils: *Transformació de conflictes*, de John Paul Lederach i *Repensar en femení*, d'Agneta Söderberg Jacobson. Els dos són manuals breus i clars que ofereixen al lector recursos concrets. El primer hauria de ser un llibre de lectura obligada per a tothom que treballa en aquest tema. El segon, a més, hi afegeix la perspectiva de gènere, que cada vegada està guanyant més pes en la teoria de la resolució de conflictes, però també en la seva pràctica.

Agneta Söderberg ho explica i en dóna multitud d'exemples a Bòsnia-Herzegovina, Cambodja, Libèria, Israel-Palestina, Macedònia, Guatemala, Sèrbia i Montenegro, Ruanda, Timor Oriental, Somàlia, a la Cort Penal Internacional... són casos de la participació de les dones en els processos de pau que han tingut una influència positiva en l'evolució d'aquests conflictes. Tant, que li permeten concloure que es tracta d'un requisit per al desenvolupament sostenible. I és aquí on el

llibre fa un salt de qualitat a nivell teòric per proposar un model holístic per a la construcció de pau on la igualtat de gènere hi juga un paper clau en totes i cadascuna de les seves fases: durant la guerra i el conflicte, durant les negociacions de pau i durant el procés de reconstrucció postbèlica.

A més de les recomanacions derivades d'aquesta proposta que, d'alguna manera, seria l'objectiu central del llibre, el lector també podrà aprendre dels exemples de bones pràctiques de cooperació entre societat civil del sud i del nord (sovint de països escandinaus), destinades sempre a enfortir les organitzacions del sud de manera que aquestes puguin prendre un rol actiu en el desenvolupament i la transformació del conflicte. Els nexes entre la societat civil nacional i internacional són, doncs, presents en aquesta obra que acaba amb un pensament positiu i optimista: si aconseguim que les dones estiguin incloses en tots els estadis del procés de pau, l'ideal d'un món just i igualitari deixarà de ser només un somni.

J.A.

Cinquanta anys d'evolució de la investigació per la pau: tendències i propostes per observar, investigar i actuar

Rafael Grasa. *Cinquanta anys d'evolució de la investigació per la pau: tendències i propostes per observar, investigar i actuar*. Barcelona: Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans, 2010. Col·lecció Recerca per la Pau, 4

Totes les disciplines científiques són susceptibles de ser revisades i construir la seva pròpia història. Però en el cas de la investigació per la pau aquest repàs resulta encara més necessari pel seu caràcter inèdit. El treball és constitueix en un autèntic manual de la disciplina. El primer apartat es dedica a un repàs, en paraules de l'autor, "a vista d'ocell" del que ha estat la disciplina en els darrers cinquanta anys. El segon apartat es divideix en dos subapartats: un primer centrat en els orígens i les causes del naixement de la investigació per la pau, tot repassant els seus antecedents filosòfics; i un segon estableix els elements que caracteritzen aquesta investigació. El tercer gran apartat es situa a l'actualitat i ofereix claus per entendre i investigar la postguerra freda. El darrer apartat es dedica a les conclusions. El volum s'acompanya d'annexos de gran utilitat oferint exemples sobre l'ús d'indicadors i l'establiment d'observatoris, a més d'informació complementària d'altres autors sobre els conflictes etnopolítics.

En conclusió, el llibre té una gran diversitat de destinataris: des de l'àmbit universitari fins a persones activistes del moviment o treballadores de les entitats. El llenguatge no fa que eviti les disquisicions més profundes o els elements més complexos de l'evolució de la investigació per la pau. Es tracta també d'un punt i seguit a la col·lecció, ja que a partir del proper número passarà a ser editada pel propi ICIP. Difícilment és podia haver escollit una obra que millor escenifiqués aquesta transició.

P.A.

Zeitoun

Dave Eggers. *Zeitoun*. Barcelona: Mondadori, 2010

Segona novel·la del projecte que l'escriptor nord-americà Dave Eggers (Boston, 1970), editor de les revistes literàries de culte *McSweeney's* i *The Believer*, va iniciar al 2006 amb *Qué es el qué*: relatar episodis de la història contemporània a partir del testimoni d'un protagonista real i novel·lar-los.

A *Qué es el qué*, Eggers reconstruïa la història dels nens perduts de la guerra civil del Sudan a partir de l'experiència personal de Valentino Achak Deng. En aquest segon llibre, el protagonista és el siria Abdulrahman Zeitoun, heroi anònim durant l'huracà Katrina que va castigar Nova Orleans al 2005, que va acabar sent víctima dels despropòsits i prejudicis de la política antiterrorista que els EEUU van posar en marxa després de l'11-S sota la psicosi d'Al-Qaida.

Zeitoun arriba en edició espanyola després d'haver rebut nombrosos guardons: l'American Book Award, el Robert F. Kennedy Distinguished Honor Award i el Muslim Public Affairs Council Media Award, entre d'altres. La virtut d'Eggers és que aconsegueix reconstruir històries dramàtiques sense caure en el sentimentalisme, fins i tot amb tocs d'humor, combinant el context històric amb les peripècies personals dels protagonistes. Tots els beneficis que generen aquestes novel·les van destinats a fundacions sense ànim de lucre.

C.C.

République démocratique du Congo, 1993-2003

République démocratique du Congo, 1993-2003. Rapport du Projet Mapping concernant les violations les plus graves des droits de l'homme et du droit international humanitaire commises entre mars 1993 et juin 2003 sur le territoire de la République démocratique du Congo. Haut-Commissariat des Nations Unies aux droits de l'homme. Nations Unies, 2010

Disponible a : <http://www.ohchr.org/fr/Countries/AfricaRegion/Pages/RDCProjetMapping.aspx>

Sense pretendre ser el resultat d'investigacions judicials exhaustives, l'informe ofereix una de les descripcions més completes sobre les violacions dels drets humans i del dret internacional humanitari comeses a la República democràtica del Congo entre març de 1993 i juny de 2003. Al llarg de les seves 550 pàgines, i basant-se en 1.280 testimonis i 1.500 documents, relata 617 incidents violents que van tenir lloc a diferents regions de la República democràtica del Congo a mans de forces armades – regulars o irregulars – tant congolesees com estrangeres i que van afectar bàsicament a la població civil.

Fruit d'una investigació iniciada el 2005 i finalitzada el 2009, aquest informe de les Nacions Unides s'ha fet esperar. Malgrat un primer esborrany va començar a circular a l'agost de 2010, no ha vist oficialment la llum fins al passat 1 d'octubre.

Sense pretendre ser el resultat d'investigacions judicials exhaustives, l'informe ofereix una de les descripcions més completes sobre les violacions dels drets humans i del dret internacional humanitari comeses a la República democràtica del Congo entre 1993 i 2003. Al llarg de les seves 550 pàgines, i basant-se en 1.280 testimonis i 1.500 documents, relata 617 incidents violents que van tenir lloc a diferents regions de la República democràtica del Congo a mans de forces armades – regulars o irregulars – tant congolesees com estrangeres i que van afectar especialment a la població civil.

La gran majoria de les violacions de drets documents documentades podrien ser qualificades de crims de guerra o crims contra la humanitat per autoritats judicials competents. Si bé l'informe també es refereix a indicis de genocidi contra hutus al Congo, conclou que una investigació judicial completa seria necessària per a que un tribunal competent pugui determinar-ho.

L'informe dedica una atenció especial a la violència contra les dones i violències sexuals i a la violència contra nens i nenes. D'altra banda, el capítol sobre l'explotació de recursos naturals posa de manifest la relació entre aquesta i la prolongació del conflicte armat i de les violacions de drets humans. L'informe inclou igualment una valoració del sistema de justícia congolès i presenta opcions de justícia transicional per al país.

Durament criticat per països com Uganda, Ruanda, Burundi o Angola, l'informe també ha rebut observacions sobre aspectes concrets per part del govern congolès, malgrat que ha reconegut a l'hora la seva idoneïtat en termes generals i ha recalcat que les dades que proporciona honren a totes les víctimes i recorden el seu dret a la veritat i a la reparació.

S.P.

Deviance, Terrorism and War: The Process of Solving Unsolved Social and Political Problems

John Burton. *Deviance, Terrorism and War: The Process of Solving Unsolved Social and Political Problems*. Palgrave Macmillan, 1979.

John Burton, que ens deixà amb més de 90 anys el 23 de juny de 2010 (veure PIP 4 <http://www.icip-perlapau.cat/revista/numero-4-setembre-2010/ens-han-deixat-dues-persones-cabdals-de-la-investigacio-a-la-pau-elise-boulding-i-john-w-burton.htm>) va ser un diplomàtic australià molt rellevant (com a part del staff del Govern laborista Curtin als anys 40, dissenyà gran part de la política exterior australiana envers Àsia i el Pacífic) i també un acadèmic, en el camp de les relacions internacionals, heterodox i influent.

Una breu ressenya de dues de les seves obres ens permetrà presentar part del seu pensament. La primera, *Deviance, Terrorism and War: The Process of Solving Unsolved Social and Political Problems* (Oxford, Martin Robertson, 1979), és l'obra que situa Burton com un dels defensors de la teoria de les necessitats humanes bàsiques. Burton, inspirant-se en l'obra d'Abraham Maslow i

Paul Sites i les seves vuit necessitats la satisfacció de les quals garantia conductes humanes "normals", les considerarà la base objectiva per fonamentar, transcendent les diferències polítiques i culturals locals, una comprensió de les causes dels conflictes. D'aquesta manera, deia, seria possible dissenyar processos de resolució de conflictes i fonamentar l'anàlisi i resolució de conflictes com una disciplina autònoma. La seva visió, pionera, ha estat després recollida per molta altra gent. Concretament, tot criticant les concepcions realistes, Burton considerarà que les necessitats més destacades per comprendre els conflictes socials destructius eren la identitat, el reconeixement, la seguretat i el desenvolupament personal. Posteriorment, però, emfatitzà les mancances del sistema d'estats actual per satisfer les necessitats d'identitat com una font primària de les lluites etnonacionalistes contemporànies.

Un segon llibre, molt connectat amb aquest, és *Conflict: Resolution and Provention* (Nova York, St. Martin Press, 1990), que ofereix una visió històrica i teòrica dels enfocaments de la resolució de conflictes, amb un èmfasi especial en l'aproximació anomenada "resolució de problemes" i, sobretot, en la prevenció dels conflictes violents, que anomenà "provenció", inventant un neologisme per evitar les connotacions de contenció –de simple gestió de conductes– que té el terme prevenció. La primera part del llibre s'ocupa de les qüestions generals, en particular de les assumpcions bàsiques sobre la naturalesa humana, el paper de la teoria de les necessitats, el context dels conflictes o les aproximacions dels enfocaments tradicionals. La segona part, a partir del capítol 7, explora el context polític dels conflictes, en particular les relacions entre autoritats, els problemes de legitimitat de l'autoritat o, sobretot, la forma de fer intervencions constructives en els conflictes, del nivell social a l'internacional. La tercera part, a partir del capítol 12, la dedica a la resolució de conflictes i la quarta a la provenció.

Els capítols finals li permeten tornar a un punt central del seu pensament: la resistència a la institucionalització d'un sistema de provenció dels conflictes reflecteix la necessitat d'un canvi de paradigma, la creació d'un sistema polític internacional que posi justament la resolució i provenció al centre, un sistema que descriu (capítol 2) així com el principal instrument per a acostar-nos-hi, l'educació.

Per tant, dos llibres que permeten copsar de forma integral el pensament i l'acció d'una persona cabdal de la investigació per a la pau.

R.G.

ACTUALITAT

NOTÍCIES DE L'ICIP

Èxit del seminari sobre consolidació de la pau a Costa d'Ivori

Durant tres dies, del 27 al 29 de setembre, experts d'organitzacions internacionals, acadèmics estrangers i africans, polítics i societat civil van debatre les perspectives de pau a Costa d'Ivori durant el seminari "Conditions pour la consolidation de la paix en Côte d'Ivoire", organitzat per l'ICIP a la capital econòmica del país, Abidjan. El seminari, on també hi va col·laborar el CERAP (Centre de Recherche et Action sur la Paix) i la Universitat de Bouaké, es va estructurar en cinc panells temàtics, abordats des de diferents perspectives. Així, el debat va analitzar algunes de les causes estructurals del conflicte ivorià, com són l'accés a la propietat de la terra o la definició de la nacionalitat ivoriana, i altres aspectes com el futur dels joves i la integració dels excombatents. En la clausura, el president de l'ICIP, Rafael Grasa, va comprometre l'institut a seguir col·laborant en el procés de pau obert al país africà des del 2003. La pròxima celebració d'eleccions presidencials, el 31 d'octubre, pot marcar un pas important en aquest procés.

Més informació: <http://www.gencat.cat/icip/cat/noticies5.html>

Seminari sobre Moviments de Pau

Els dies 29 i 30 d'octubre, un seminari internacional analitzarà comparativament els moviments per la pau a Itàlia i a Catalunya/Espanya. Coorganitzat per Rafael Grasa i Javier Alcalde, president i tècnic de recerca de l'ICIP respectivament, així com per Mario Pianta, de la Universitat d'Urbino, el seminari s'emmarca en el primer programa de recerca que enceta l'ICIP, "Seguretat humana, transformació de conflictes i investigació per a la pau". El seminari anirà precedit d'una tertúlia-col·loqui que, sota el títol "Les experiències del moviment per la pau a Itàlia i Espanya", reunirà, entre d'altres, l'expresidenta italiana i europea i activista per la pau Luciana Castellina i Francesc Tubau, membre de la Plataforma Aturem la Guerra.

Jornades sobre conflictes i seguretat a l'Àfrica

Entre el 3 i el 5 de novembre, les jornades "Pau, conflicte i seguretat a l'Àfrica. Nous reptes i noves perspectives" abordaran l'actual marc de seguretat al continent africà, inclòs l'anàlisi de casos concrets com els de Ruanda, Sierra Leone. Les jornades, que coordina Óscar Mateos, col·laborador de l'ICIP i investigador per la pau, reuniran destacats analistes, acadèmics i membres de la societat civil d'Europa i Àfrica. Cal esmentar, entre d'altres, Asma Ismail Bushara, de l'Institute for the Development of Civil Society del Sudan i del grup 40 Women Leaders (G-40) a la Banya africana; Mohamed Salih, professor de polítiques de desenvolupament a l'Institute of Social Studies de l'Haia; Jannie Malan, membre de l'African Centre for the Constructive Resolution of Disputes de Sud-àfrica; o Admore Kambudzi, director del Secretariat de Pau i Seguretat de la Unió Africana.

Les jornades pretenen analitzar la situació d'alguns conflictes oberts al continent, l'evolució dels processos de pau, el paper de la societat civil i els organismes regionals, així com l'emergent protagonisme de la Unió Africana coincidint amb el 50è aniversari de les independències.

La col·lecció "Clàssics de la Pau i de la no violència" arriba a les llibreries

El 22 d'octubre seran al carrer els dos primers volums de la col·lecció "Clàssics de la Pau i de la no violència", que edita l'ICIP en col·laboració amb Angle Editorial. *Mahatma Gandhi*, de l'intel·lectual francès Romain Rolland, obre la col·lecció pel seu valor històric i simbòlic: es tracta del llibre que va donar a conèixer Gandhi a Occident. El segon volum està dedicat a Pau Casals, amb un recull dels seus escrits i declaracions vinculats a la pau. Amb el títol "Pau Casals, escrits i discursos: pau, pau i sempre pau!", el volum l'ha editat Josep Maria Figueras.

Amb la col·lecció Clàssics de la Pau i de la No violència l'Institut Català Internacional per la Pau vol donar a conèixer persones i obres que han esdevingut referents pel seu potencial inspirador i el seu impacte històric o actual, perquè han marcat camí en el seu temps i segueixen tenint vigència. Aquesta col·lecció suposa també impulsar la creació d'una biblioteca de clàssics en llengua catalana que aplegui autors i autores que tot sovint no han estat traduïts al català.

Nou Working Paper i altres publicacions

"The evaluation of the climate change regime: beyond a North-South Divide?", de Daniel Abreu Mejía, és el títol del nou Working Paper –el sisè del 2010– publicat per l'ICIP. El document analitza les pautes de negociació vigents fins ara en el marc de la Convenció per al Canvi Climàtic, basades en la divisió Nord-Sud, i constata el sorgiment de dues dinàmiques en l'era post-Kyoto: la importància de la relació entre els Estats Units i els principals països en vies de desenvolupament, marginant el rol de la Unió Europea, i la fragmentació del procés de negociació entre els mateixos països del Sud.

D'altra banda, ja s'ha publicat la relatoria de les Jornades del Moviment per la Pau que es van celebrar a Barcelona els dies 13 i 14 de novembre de 2009, organitzades per la Federació Catalana d'ONG per la pau i per l'ICIP. Aquesta publicació és el primer volum de la col·lecció *Documents*, on s'aniran recollint els resultats d'aquest tipus d'activitats.

Compromisos de l'ICIP coincidint amb el Dia Internacional de la Pau

L'ICIP es compromet durant el pròxim any a treballar en tres àmbits, agrupats sota el lema "Eines de pau": l'acompliment dels Objectius del Mil·lenni de l'ONU, el seguiment del debat, evolució i impacte dels instruments de construcció de pau i prevenció de conflictes, i l'ampliació de les eines de pau que ofereix ara l'ICIP, com són observatoris, revistes, webs i llibres. Aquests compromisos es van fer explícits el passat 21 de setembre, Dia Internacional de la Pau, en la declaració que va fer pública el president de l'ICIP, Rafael Grasa.

La mateixa declaració denunciava l'increment de la despesa armamentística al món d'un 5,9% malgrat la crisi econòmica, fins els 1.500 milions de dòlars, i l'existència encara de 7.500 càrregues nuclears operatives al planeta.

Enllaç a la declaració: http://www.gencat.cat/icip/pdf/declaracio_dia_Internacional_pau.pdf

NOTÍCIES DEL MÓN

Callixte Mbarushima, un dels sospitosos buscats per la Cort Penal Internacional, detingut a França

L'11 d'octubre de 2010, les autoritats franceses han detingut a Callixte Mbarushima per la seva suposada responsabilitat en crims de guerra i crims contra la humanitat a la República democràtica del Congo, d'acord amb una ordre de recerca i captura de la CPI. El sospitós es quedarà sota custòdia francesa mentre duri la consideració de la sol·licitud de la Cort.

La Sala d'afers preliminars de la CPI considera que hi ha indicis raonables per creure que el detingut, un ruandès de 47 anys, ha sigut el Secretari Executiu de les Forces démocratiques pour la libération du Rwanda – *Forces combattantes Abacunguzi* (FDLR-FCA) i és penalment responsable, d'acord amb l'article 25(3)(d) de l'Estatut de Roma, de crims contra la humanitat (assassinat, tortura, violació, actes inhumans i persecució) i crims de guerra (atacs contra població civil, destrucció de la propietat, assassinat, tortura, violació i tractes inhumans). Aquests crims s'haurien comès en el context del conflicte armat a les províncies de Kivu durant el 2009.

Més informació: www.icc-cpi.int.

L'ONU reafirma el caràcter jurídicament vinculant del dret a l'aigua i al sanejament

En una resolució històrica, el Consell de Drets Humans de les Nacions Unides va reafirmar el passat 1 d'octubre que el dret a l'aigua i al sanejament es deriva directament del dret a un nivell de vida adequat i està indissolublement associat al dret al més alt nivell possible de salut física i mental, així com al dret a la vida i a la dignitat humana. En paraules de l'Experta Independent de les Nacions Unides sobre la qüestió de les obligacions de drets humans relacionades amb l'accés a l'aigua i potable i el sanejament "això significa que per a les Nacions Unides, el dret a l'aigua i al sanejament està inclòs en tractats de drets humans i és per tant jurídicament vinculant".

La resolució va ser proposada per Espanya i Alemanya. Tret del Regne Unit i Guatemala que es van desvincular del consens sobre aquesta proposta, la resta d'Estats hi va donar un ampli i significatiu suport.

Com ha destacat Amnistia Internacional aquesta reafirmació reforçarà la capacitat de les persones a les que s'ha denegat el seu dret a l'aigua i el sanejament per exigir responsabilitats als seus governs.

Segons la ONU, 884 milions de persones no tenen accés a fonts d'aigua millorades i més de 2.600 milions no tenen accés a serveis bàsics de sanejament. Les malalties relacionades amb l'aigua i el sanejament són la causa de la mort d'aproximadament 1,5 milions de nens i nenes menors de 5 anys i de la pèrdua anual de 443 milions de dies d'assistència escolar.

Més informació:

Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans:

<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/RightToWaterAndSanitation.aspx>

Experta Independent de les Nacions Unides sobre la qüestió de les obligacions de drets humans relacionades amb l'accés a l'aigua i potable i el sanejament:

<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=10403&LangID=E>

Amnistia Internacional:

<http://www.amnesty.org/en/library/asset/IOR40/018/2010/en/dd7392c8-cfdd-41ac-9fd8-1d33d8f38b86/ior400182010es.pdf>

Nobel de la Pau a Liu Xiabo: un primer merescut, carregat d'intencionalitat

La concessió, totalment merescuda, del Premi Nobel de la Pau, a Liu Xiabo (activista pro drets humans, un dels artífexs de la revolta de Tianamen, presoner polític i inspirador del moviment Carta 08) permet repassar molts dels tòpics i reflexions lligats a un premi força polèmic al llarg de la seva història.

Primer, es tracta d'uns dels premis clarament merescut, cosa que no es pot dir d'una part dels premiats. Liu Xiabo, vicepresident del Pen Club xinès i actualment condemnat a 11 anys de presó és, deixant de banda els seus vincles amb Tianamen, el principal redactor i referent de la Carta 08, un document inspirat en la Carta 77 de Václav Havel a Txecoslovàquia (1977). Es tracta d'un document que articula, per primer cop segurament a la Xina, una alternativa política coherent i sòlida, tot partint de la necessitat de complir realment els drets civils que la constitució xinesa reconeix (retòricament fins ara, és clar), tot defensant una via reformista que porti cap a una Xina democràtica i federal. La Carta ha reunit ja desenes de milers de signatures i, per al Govern, constitueix la principal amenaça de futur. Per tant, seria una tercera via de preocupació per a l'establishment front a les pressions internacionals, al costat de les revoltes del Tibet o del Xinjiang. Per tant, benvingut sigui el premi i el suport que la causa de la Carta 08 ha de tenir, orientada a aconseguir una inequívoca obertura política del règim, amb ple respecte de les llibertats civils i polítiques. La resposta del Govern, dura envers el premiat i el seu entorn, i també vers l'exterior, mostra que sap de la potencialitat de la Carta 08 i del suport i publicitat que significa el Premi.

Segon, és una mostra de l'alternança entre pau negativa (premis a negociacions i/o acords de pau, tractats de desarmament, etcètera) i pau positiva (lluïta pels drets humans i la justícia, desenvolupament) i entre continents. Aquest any, després del Nobel preventiu a Obama, basant en el canvi de to en les relacions internacionals i el que podria fer en el terreny del desarmament nuclear i en el del conflicte d'Orient Mitjà, tocava un premi de pau positiva i a una persona d'Àsia o Àfrica. I, com sol passar en els premis dedicats a la pau positiva, el guardó tot i ser a una persona concreta, té una dimensió col·lectiva. El bisbe de Chiapas, Samuel Ruiz, ho expressà magníficament en atorgar-se el Nobel a Rigoberta Menchú, a qui havia aollit a la seva residència en fugir de Guatemala: hi ha centenars de Rigobertes i en premiar-la a ella, se les premia a totes! Cal doncs, no oblidar que la lluita, en condicions molt adverses de repressió, en favor dels drets polítics i socials és encara una activitat, malauradament, molt habitual i molt dura a molts punts del planeta.

Tercer, posa també de manifest el caràcter recurrentment polític que sovint té el premi. Altrament dit, el que explica que s'atorgui a Liu Xiabo, i no a tres o quatre activistes en defensa dels drets amb tants mèrits com ell, és justament el fet que permet fer a Occident pressió a Xina, un fort competidor, sense tocar directament interessos econòmics claus. Això explicaria la ràpida resposta dels Estats Units, demanant per boca del president Obama l'alliberament immediat de Xiabo -cria a la que ens unim com a ICIP-, demanda que no va fer formalment en ocasió de la trobada al màxim nivell del 2009.

Si a principis dels anys setanta, quan encara Xina no havia ocupat el seu lloc a la ONU (l'ocupava Taiwan) i no havia restablert relacions diplomàtiques amb bona part del món, s'inventà la diplomàcia del ping-pong, ara Occident, de la mà del Comitè de concessió del premi, sembla haver optat per la diplomàcia del Nobel de la Pau.

R.G.

Espanya se somet a l'Examen Periòdic Universal del Consell de Drets Humans de Nacions Unides

Aquest 2010, l'Estat Espanyol ha estat examinat pel Consell de Drets Humans en virtut del nou mecanisme de protecció dels drets humans conegut com Examen Periòdic Universal (EPU). Aquest mecanisme, que s'aplica a tots els estats membre de Nacions Unides, té com a objectiu la unificació dels criteris de monitoreig i avaluació de la situació dels drets humans als diferents països. Tanmateix, el fet de què són els propis estats els que s'examinen uns als altres ha concentrat la majoria de les crítiques de politització de l'EPU i ha restat legitimitat i autoritat a les seves recomanacions en els seus primers dos anys d'aplicació.

En el cas espanyol, el resultat de l'EPU s'ha centrat en aspectes ja coneguts i denunciats per altres instàncies Nacions Unides, com ara diversos relators especials i el Comitè de Drets Humans. La lluita contra el terrorisme, l'augment del racisme i la xenofòbia, la violència de gènere, la situació dels immigrants, la memòria històrica i les polítiques d'asil i refugi, són els temes sobre els quals es van fer més recomanacions del total de 137.

El govern espanyol va acceptar la majoria d'elles i es va comprometre a continuar treballant en la millora i enfortiment del sistema de drets i llibertats, però en va rebutjar 21. Aquestes feien referència a la necessitat d'abolir el règim d'incomunicació, a la definició incompleta del delict de tortura en el Codi Penal, a la signatura de la Convenció per la protecció dels drets dels treballadors migrants i les seves famílies, a l'obligació internacional d'investigar els crims del franquisme, entre d'altres.

Durant el 2011 el Consell de Drets Humans de Nacions Unides haurà d'implementar els mecanismes de seguiment necessaris de les recomanacions resultat dels EPU fets fins la data. Serà llavors el moment d'analitzar l'aplicació de les mesures que l'Estat Espanyol sí que s'ha compromès a adoptar i continuar exigint l'acceptació de les recomanacions rebutjades.

Més informació a la pàgina web de l'Institut de Drets Humans de Catalunya, entitat que ha fet seguiment de tot el procés. http://www.idhc.org/cat/182_EPU.asp#20100921

Thomas Lubanga, processat per la Cort Penal Internacional, seguirà sota custòdia

Després que el passat 8 d'octubre la Sala d'Apel·lacions de la Cort Penal Internacional (CPI) revoqués la decisió de la Sala de primera instància d'aturar els procediments contra Thomas Lubanga Dyilo i de posar-lo en llibertat, es confirma que l'acusat seguirà sota custòdia i que el judici podrà reprendre.

La Sala de primera instància va prendre aquesta decisió en considerar que no s'estava garantint un judici just contra l'acusat perquè la Fiscalia no havia seguit l'ordre dels jutges de proporcionar a la defensa determinada informació sobre un intermediari. Tanmateix, la Sala d'Apel·lacions ha considerat que recórrer immediatament a la suspensió del judici és una solució massa dràstica en aquest cas i que hi ha altres vies per exigir a la Fiscalia el compliment de les ordres judicials.

Lubanga, líder del moviment polític i militar *Union des patriotes congolais* (Unió dels patriotes congoleesos, UPC), està acusat, en tant que coautor, de l'allistament i reclutament forçós de menors de 15 anys a les *Forces patriotiques pour la libération du Congo* (Forces patriòtiques per l'Alliberament del Congo, FPLC) per fer-los participar activament en hostilitats, sovint a primera fila, en diverses localitats de l'Ituri, a la República democràtica del Congo. Durant els combats molts d'aquests menors van perdre la vida, mentre que d'altres van ser obligats a matar. Segons l'Estatut de Roma, aquests actes són constitutius de crims de guerra. Organitzacions de drets humans congoleeses i internacionals han denunciant en repetides ocasions el caràcter limitat dels càrrecs ja que hi ha indicis que Lubanga i les seves milícies siguin també responsables de molts altres crims, com assassinats, crims sexuals i pillatges, que la Fiscalia de la CPI no ha inclòs en els càrrecs presentats contra ell.

Lubanga va ser entregat a la CPI el març de 2006. El gener de 2007 es van confirmar els càrrecs en contra seu i el judici, el primer de la CPI des de que es va constituir l'any 2002, va començar el 26 de gener de 2009.

Més informació: www.icc-cpi.org

Rafael Grasa, President de l'ICIP

Tica Font, Directora de l'ICIP

Javier Alcalde i Aida Guillén, Coordinadors del número

Guifré Miquel, Coordinador de la revista electrònica
Disseny/Maquetació: ComCom

Han participat en aquest número:

Pablo Aguiar, Javier Alcalde, Júlia Boada, Cèlia Cernadas, Anselmo Fariña, Anaïs Franquesa, José L. Gómez del Prado, Rafael Grasa, Elena Grau, Aida Guillén, David Llistar, Guifré Miquel, Ucha Nanuashvili, Sàharacciones, Sonia Paredes, Sabina Puig, Paul Rios, Manuel Tapial, Tea Topuria.